

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2010

Lärarytbildningen

Lärare och fritidspedagogers uppfattningar rörande barn med koncentrationssvårigheter

En studie i hur pedagoger upplever barns beteende i olika miljöer.

Författare

Teresia Persson
Niklas Strandberg

Handledare

Ann-Elise Persson

www.hkr.se

Lärare och fritidspedagogers uppfattningar rörande barn med koncentrationssvårigheter

En studie i hur pedagoger upplever barns beteende i olika miljöer.

FÖRFATTARE:

TERESIA PERSSON & NIKLAS STRANDBERG

Abstract

Syftet med studien är att kartlägga hur fritidspedagoger och lärare i årskurs F-5 uppfattar koncentrationssvårigheter på fritidshem och skola. De forskningsfrågor som vi har arbetat utifrån är: På vilka sätt uppfattar lärare och fritidspedagoger barn med koncentrationssvårigheter i skola samt fritidshem och hur upplevs deras beteende i olika miljöer? Skiljer sig deras uppfattningar? Vilka synsätt har lärare/fritidspedagoger på barn med koncentrationssvårigheter? Hur arbetar lärare och fritidspedagoger med barn som har koncentrationssvårigheter inom skola och fritidshem?

Studien präglas av ett sociokulturellt perspektiv där samspelet med andra har en stor betydelse för barns utveckling och lärande. I studien förklaras begreppet koncentrationssvårigheter samt faktorer och förhållningssätt som kan påverka koncentrationen. Undersökningen är en kvalitativ studie där vi har intervjuat fem fritidspedagoger och fyra lärare fördelade på sex olika skolor. Genom dessa intervjuer anser vi att vi fick en djupare insikt i hur pedagoger uppfattar barn med koncentrationssvårigheter.

Utifrån vår analys och diskussion kom vi fram till att vi inte har märkt några stora skillnader i hur pedagogerna upplever barn med koncentrationssvårigheter. Den skillnad vi reflekterat över är kring miljön och hur koncentrationssvårigheterna visar sig i respektive miljö. Barnens koncentrationssvårigheter märks både i skolan och på fritidshemmet, men på olika sätt. I skolan upplevs det att barnen har svårare att sitta still och göra uppgifterna utifrån uppsatta mål, med mindre valmöjligheter. På fritidshemmet yttrade det sig mer i att barnen påbörjar olika aktiviteter som de oftast har valt själva, men har sedan svårt att slutföra dem och går efter en kort stund vidare till nästa aktivitet.

Ämnesord: Barn, beteende, fritidshem, helhetssyn, koncentrationssvårigheter, miljö, skola

INNEHÅLL

I INLEDNING OCH BAKGRUND	5
1.1 Syfte och problemformulering.....	6
1.2 Centrala begrepp.....	6
1.3 Studiens upplägg.....	7
2 LITTERATURGENOMGÅNG	9
2.1 Styrdokument.....	9
2.2 Forskningsbakgrund.....	11
2.2.1 <i>Helhetssyn på barnet</i>	11
2.3 Koncentration.....	12
2.3.1 <i>Koncentrationssvårigheter</i>	13
2.3.2 <i>Orsaker till koncentrationssvårigheter</i>	15
2.4 Pedagogers bemötande och förhållningssätt.....	16
2.5 Från koncentrationssvårigheter till diagnos.....	18
2.6 Upplevs koncentrationssvårigheter olika hos pojkar och flickor.....	19
2.7 Miljön.....	20
2.7.1 <i>Bidrar högt bakgrundsljud till bättre koncentration</i>	22
2.8 Föräldrasamverkan.....	23
2.9 Historik och tidigare forskning.....	24
2.10 Teoretiskt perspektiv.....	25
3 METOD	28
3.1 Val av undersökningsgrupp.....	28
3.2 Etik.....	28
3.3 Genomförande.....	29
3.4 Bearbetning.....	30
3.5 Tillförlitlighet.....	30
3.6 Metoddiskussion.....	30
4 RESULTAT OCH ANALYS	32
4.1 Respondenternas sätt att se på koncentrationssvårigheter.....	32
4.2 Respondenternas förhållningssätt till barn med koncentrationssvårigheter.....	32
4.3 Respondenternas arbetssätt.....	33
4.4 Miljöns betydelse.....	34

4.5 Barnens beteende.....	34
4.6 Respondenternas syn på stödinsatser som görs.....	35
4.7 Respondenternas syn på föräldrasamverkan.....	36
4.8 Respondenternas syn på skillnader rörande barnens beteende på skola och fritidshem.....	37
4.9 Sammanfattande analys.....	38
5 DISKUSSION.....	40
5.1 Helhetssyn på barnet.....	40
5.2 Respondenternas syn och definition på koncentrationssvårigheter.....	40
5.3 Förhållningssätt och bemötande.....	41
5.4 Miljö.....	42
5.5 Pedagogiska implikationer.....	45
5.6 Fortsatt forskning.....	45
6. SAMMANFATTNING.....	47
LITTERATURFÖRTECKNING.....	49

BILAGA 1

BILAGA 2

1 INLEDNING OCH BAKGRUND

Vårt intresse för att skriva om koncentrationssvårigheter har väckts under utbildningens gång då vi under vår verksamhetsförlagda tid upplevt att koncentrationssvårigheter i barngrupperna ökar, och att dessa barn behöver stöd och hjälp på olika sätt för att utvecklas. Vi anser det därför högst relevant för vårt framtida yrke som fritidspedagoger att få bredare kunskaper kring detta ämne, vilket förhoppningsvis resulterar i att vi som pedagoger hittar ett bra förhållningssätt att bemöta barn med koncentrationssvårigheter. Vi som fritidspedagoger möter ofta barnen under en hel dag och därav ökar förutsättningar att få en helhetsbild av barnen där vi ser hur de beter sig och mår, både i skolan och på fritidshemmet. Vår undersökning fokuserar på de barn som ännu inte fått någon diagnos men ändå har koncentrationssvårigheter.

”Barn är alltid mer komplicerade än de modeller och teorier man försöker placera dem i. Sanningen finns hos vare enskilt barn” (Hintze & Sandberg 1999, s 5)

Barn är olika och det gäller att se till varje individs förutsättningar, och skolverksamheten ska vara en utvecklande och stimulerande miljö för alla. Brodin och Lindstrand (2010) nämner att ett första steg mot en skola för alla måste vara att sluta tala om normalitet samt avvikelser och istället lyfta fram variation och olikheter som någonting positivt och värdefullt. Författarna belyser detta med att vi kanske måste börja fundera över de förklaringsmodeller som idag existerar när det gäller barns svårigheter och utifrån denna reflektion skapa förutsättningar för ett nytänkande och sträva efter en flexibel skola där alla barn kan mötas. Vi anser att fritidspedagoger, lärare samt övrig personal måste arbeta tillsammans för att sträva efter att skolan skall bli en plats för alla och att ingen skall känna sig utanför. Det måste vara okej att vara annorlunda och inte bli satt åt sidan bara för att barnet har svårigheter utan att vi arbetar för att mångfald är något positivt och bra.

”Det är fritidspedagogernas och övrig fritidshemspersonals ansvar, att med stöd av läroplanen och de allmänna råden, utforma en lämplig helhet för fritidshemmets uppdrag i samverkan med förskoleklassen och skolan” (Läraryrket 2005, s 8)

I vår undersökning ska vi fördjupa oss i hur personal på skola och fritidshem arbetar rörande barn med koncentrationssvårigheter och hur deras förhållningssätt och synsätt är kring detta

relevanta ämne. Framför allt vill vi undersöka om lärare och fritidspedagoger upplever att barnen har olika beteende beroende på vilken miljö de vistas i. Upplevs det att barnen har olika beteende beroende på om de vistas i skolan eller på fritids? Detta anser vi är en viktig fråga då vi som arbetar med barnen strävar efter att skapa en helhetssyn rörande deras vistelse på skola och fritids och att personalen tillsammans verkar för att barnen utvecklas på bästa sätt i olika miljöer. Brodin och Lindstrand (2010) nämner att en skola ska vara till för alla, det innebär en skola där det finns bra förutsättningar för alla och där lärarna har en stor och bred kompetens för att verka för en skola för alla.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med studien är att kartlägga hur fritidspedagoger och lärare i årskurs F-5 uppfattar koncentrationssvårigheter på fritidshem och skola.

- På vilka sätt uppfattar lärare och fritidspedagoger barn med koncentrationssvårigheter i skola samt fritidshem och hur upplevs deras beteende i olika miljöer? Skiljer sig deras uppfattningar?
- Vilka synsätt har lärare/fritidspedagoger på barn med koncentrationssvårigheter?
- Hur arbetar lärare och fritidspedagoger med barn som har koncentrationssvårigheter inom skola och fritidshem?

1.2 Centrala begrepp

Vi kommer här kort att förklara begrepp som är centrala för denna studie. Koncentrationssvårigheter är ett begrepp som beskrivs på liknande sätt av forskare och har samma innebörd i sina beskrivningar. Vi har valt att tolka Olsson och Olssons (2007) definition av koncentrationssvårigheter.

Fritidshem

Fritidshem är en pedagogisk gruppverksamhet för skolbarn 6-12 år, och erbjuder vistelse för barn under den del av dagen då de inte vistas i skolan samt under loven. Fritidshemmet är ofta samordnat med skola och tillsammans bör skola och fritidshem bidra till barnens allsidiga utveckling och lärande samt utgå från barnens intressen och erfarenheter. Viktigt också att verksamheten anpassas till att barn har olika livsvillkor och förutsättningar. (Skolverket, 2009, a)

Skola

Med skola avses förskoleklass och de obligatoriska skolformerna med grundskola som är tillgänglig för barn mellan 6 och 16 år. Förskoleklassen är en frivillig skolform som ska stimulera varje barns utveckling och lärande, samt ligga till grund för den fortsatta skolgången. I förskoleklassen möts förskolans och grundskolans pedagogik. Ett viktigt mål är att förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet ska knytas närmare varandra. (Skolverket, 2009, b)

Koncentrationssvårigheter

Det vi uppfattar kring vår omgivning består av ett urval som hjärnan selektivt väljer ut, detta sker mer eller mindre omedvetet. Det innebär att vi väljer ut den information som anses viktig för oss själva genom våra sinnen. Detta urval kallas koncentration och fungerar inte detta urval så får man koncentrationssvårigheter vilket innebär svårigheter att tolka de upplevelser som vi är med om, man har även svårt med att förstå sin omgivning. (Olsson & Olsson, 2007)

1.3 Studiens upplägg

I arbetets inledning och bakgrund tar vi upp våra avsikter med undersökningen och varför vi valt att skriva om det aktuella ämnet. Sedan följer studiens syfte med problemformulering.

I litteraturgenomgången behandlar vi helhetssynen på barnet och betydelsen av den i arbetet som lärare och fritidspedagog. Vi tar även upp vad det innebär att vara koncentrerad och hur koncentrationssvårigheterna kan yttra sig och vad som kan påverka. Pedagogers bemötande och förhållningssätt belyses också. Vi har också berört en del hur samverkan mellan skola och fritidshem kan se ut. Vi hade svårigheter att hitta någon tidigare forskning kring just samverkan mellan skolan och fritidshemmet rörande barn med koncentrationssvårigheter, men vi berör några studier som fokuserar allmänt på samverkan för skola/fritidshem.

Detta är delar vi anser viktiga för att få en överblick på vad koncentration och koncentrationssvårigheter är, och som man enligt oss bör känna till för att kunna utföra denna studie. Vi tar även upp vilken teoretisk utgångspunkt vi utgår ifrån i studien.

I vår metoddel tar vi upp vårt arbetssätt och tankesätt som vi arbetat utifrån i denna studie. Därefter redovisar vi resultatet samt en kort sammanfattande analys kring resultatet.

I diskussionsdelen resonerar vi kring resultatet kopplat till litteraturen samt våra egna tankar och reflektioner. Avslutningsvis har vi en sammanfattning över hela studien.

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Alla som arbetar med barn inom skola och fritidshem ska rätta sig efter aktuella styrdokument som skollag och läroplaner, där den officiella synen på barn beskrivs. Nedan nämner vi vad som kan vara väsentligt att ta hänsyn till i kontakt med barn som har koncentrationssvårigheter.

2.1 Styrdokument

I Lpo 94 nämns att "... undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling." (Skolverket, 2006, s13)

I skollagen fastställs att barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek och att verksamheten skall utgå från varje barns behov. Läroplanen tydliggör ansvaret för varje enskilt barns utveckling och lärande. Skolverket menar även att skola, fritidshem och förskoleklass skall samarbeta kring de barn som har svårigheter och personalen ska kontinuerligt utvärdera det man gör kring dessa barn för att se om insatserna är tillräckliga. Det står även att det ska förekomma ett samarbete mellan fritidshemmet och föräldrarna kring barn med koncentrationssvårigheter och att du som pedagog skall vara lyhörd inför föräldrarnas åsikter. (Allmänna råd och kommentarer, Skolverket, 2007)

Skolverket tar även upp i Allmänna råd för fritidshem att man skall "... sträva efter att se det unika hos varje barn och medvetet arbeta med att olikheterna i gruppen ses som en tillgång." (Allmänna råd 2007, s 25)

När man arbetar med barn som är i behov av särskilt stöd nämns Salamancadeklarationen (Svenska Unesco, 2001) vilket är ett dokument/handlingsplan som beskriver hur man på bästa sätt ska anordna undervisning för elever i behov av särskilt stöd och att skolan ska ge plats till alla barn oavsett vilka förutsättningar de har.

"Den grundläggande principen för den integrerade skolan är att alla barn, närhelst som det är möjligt, skall undervisas tillsammans, oberoende av eventuella svårigheter eller inbördes skillnader. De integrerade skolorna måste erkänna och tillgodose sina elevers olika behov och ha utrymme för både olika inlärningsmetoder och inlärningstempon och därvid ge alla en kvalitativt bra undervisning genom

lämpliga kursplaner, organisatoriska ramar, pedagogiska metoder, resursanvändning och samarbete med lokalsamhället. Stöd och tjänster skall tillhandahållas kontinuerligt och svara mot uppkomsten av särskilda behov i varje enskild skola.” (Svenska Unescorådet, Salamancadeklarationen, nr. 2/2001, s18)

Salamancadeklarationen (Svenska Unesco, 2001) belyser att varje barn har unika egenskaper och inlärningsbehov och utbildningssystemen skall utformas och utbildningsprogrammen genomföras på sådant sätt att den breda mångfalden av dessa egenskaper och behov tillvaratas. Elever med behov av särskilt stöd måste ha tillgång till ordinarie skolor som skall tillgodose dem inom en pedagogik som sätter barnet i centrum och som kan tillgodose dessa behov.

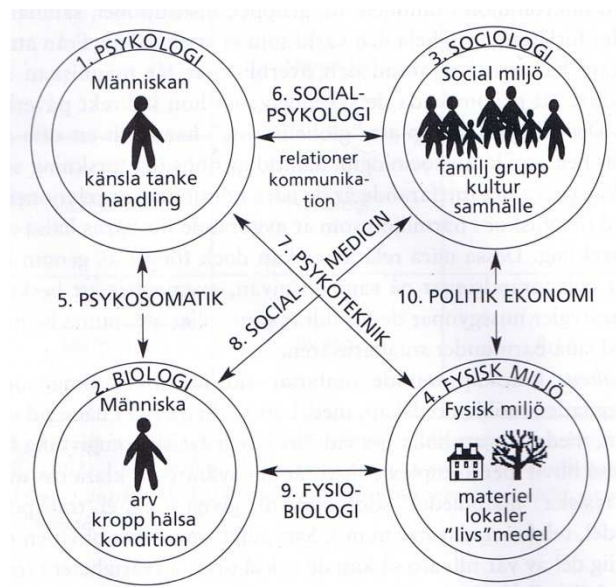
2.2 Forskningsbakgrund

Här belyser vi forskning kring barn med koncentrationssvårigheter samt samverkan mellan skola och fritidshem. I skola och på fritidshem är det många faktorer som ska samspela för att varje individ ska utvecklas i sitt lärande och som människa. Till exempel är den fysiska miljön bra på skolan men ändå har några elever svårt med koncentrationen. Vad kan det bero på? Är gruppen för stor, eller är det hemförhållanden som gör att han/hon har svårt att koncentrera sig?

2.2.1 Helhetssyn på barnet

Fischbein och Österberg (2003) belyser Kyléns modell där han påpekar att verkligheten är komplex och går inte att reducera till biologiska förutsättningar hos människan eller till pedagogiska insatser i omgivningen. Istället måste man ta hänsyn till många samverkande faktorer i människans samspel med olika omgivningsaspekter. Kylén var i sitt yrkesverksamma liv psykolog och forskare, han forskade mycket inom specialpedagogik.

Fischbein och Österberg (2003) refererar till Kyléns modell för helhetssyn där individens samspel med miljön kopplas till en helhet.

Figur. Individens samspel med miljö. (Källa: Fischbein & Österberg, 2003, s29)

Utgångspunkten för helhetsstrukturen ses ur två hypoteser. Det första att människan samspelar med sin miljö vilket medför exempelvis att orsaker till svårigheter i en pedagogisk

situation inte kan hänföras enbart till barnet eller enbart till omgivningen utan till samspelet mellan dessa. Den andra hypotesen innebär att både biologiska förutsättningar hos barnet och upplevelser av barnet, hur det socialt beter sig i olika situationer är viktigt för förståelsen av verkligheten. För att förstå vad som händer i en pedagogisk situation behövs kunskaper inom de olika områdena. Den vetenskap som framför allt sysslar med människans upplevelser är psykologin. Biologin innefattar människans materia och sociologin den miljö individen upplever, medan materien i miljön är fysikens kunskapsområden. Som tidigare påpekats är relationer både inom och mellan dessa områden nödvändiga för en förståelse av helhetsstrukturen. Det går således inte att reducera kunskaper till endast ett område. Det gäller att försöka se helheten även om pedagogen inte själv kan vara expert inom alla områden. (Fischbein & Österberg 2003)

2.3 Koncentration

Vad innebär det egentligen att vara koncentrerad?

Kadesjö (2007) menar att när en individ är koncentrerad tar han/hon in så mycket information kring uppgiften som det är möjligt genom att använda sig av sina sinnen. För att koncentrationsförmågan skall klassas som bra är det viktigt att individen samlar in rätt information och att det som är onödigt har sållats bort. Individen måste kunna ta in information kring den uppgift som skall lösas. Detta innebär att ta instruktioner kring uppgiften, kunna välja de intryck som är viktiga i sammanhanget och börja uppgiften samt att hålla kvar fokuset på uppgiften och avsluta den. Här beskriver Kadesjö vikten av att få barnet intresserat av själva uppgiften för att barnet skall kunna koncentrera sig. Barnet måste också kunna känna igen innehållet i uppgiften, kan inte barnet det menar Kadesjö att barnet inte heller lyssnar några längre stunder.

Några faktorer som enligt Kadesjö är de viktigaste för att ett barn skall kunna koncentrera sig är tidigare erfarenheter, kunskap och intellektuella nivå, känsloliv, dvs. vilka känslor som intrycken väcker hos barnet och motivationen att göra just denna uppgift, vilket ofta avgörs av de två första punkterna. Om uppgiften passar barnets tidigare erfarenheter är inte svårt att se enligt Kadesjö då barnets kroppsspråk och tanke är helt inriktad på uppgiften. När barnet får uppgiften väcker den känslor, det kan vara en känsla av intresse för uppgiften men det skulle även kunna vara så att barnet tidigare har misslyckats med en liknande uppgift och känner därför obehag inför att göra uppgiften. Barnets självförtroende och självtillit spelar enligt

författaren en stor roll för hur barnet kan koncentrera sig. Det kan vara så att barnet är så koncentrerat på att inte misslyckas så att hela uppgiften blir lidande. Men även att barnet koncentrerar sig på det som händer runt omkring och detta gör att det blir svårare att koncentrera sig på uppgiften. Motivationen är en mycket viktig del i barnets koncentration menar Kadesjö.

2.3.1 Koncentrationssvårigheter

Koncentrationssvårigheter kan enligt Kadesjö (2007) vara sekundära med det menas att de är tillfälliga, situationsbundna då barnet har koncentrationssvårigheter bara vid vissa speciella situationer eller primära det vill säga varaktiga koncentrationssvårigheter och att en kombination av dessa svårigheter kan förekomma. Om koncentrationssvårigheterna är tillfälliga kan detta bero på att barnet känner sig stressat, även andra faktorer kan spela in såsom till exempel jobbiga hemförhållanden. När barnet senare mår bättre brukar även koncentrationssvårigheterna försvinna. Om koncentrationssvårigheterna är situationsbundna innebär det att barnet kan koncentrera sig i vissa situationer men inte i andra. Det kan vara så att barnet måste koncentrera sig så mycket på något annat att själva uppgiften blir lidande. Till exempel om barnet har läs- och skrivsvårigheter, barnet får då koncentrera sig så mycket på att få ihop orden att de tappar koncentrationen och förstår inte uppgiften. Ett annat exempel enligt Kadesjö kan vara om barnet är såkallat ”klumpigt” och har sådana problem med motoriken att det blir störande för barnet själv. Detta kan då innebära att barnet lättare kan tappa koncentrationen i en uppgift som kräver just motorik för att lösas, medan i andra uppgifter kan det gå hur bra som helst att koncentrera sig. Kadesjö menar att det är viktigt att lärare/fritidspedagoger har i åtanke att det kan vara tillfälliga koncentrationssvårigheter hos barnet och att det kan vara något utanför skolan som stör men samtidigt menar han att det är viktigt att lärare/fritidspedagoger inte tar för givet att det är hemförhållandena som gör att barnet har koncentrationssvårigheter utan att det kan ligga hos barnet. Om det är primära svårigheter som ligger bakom upptäcker man ofta det ganska tidigt då barnet har svårt att starta, genomföra och avsluta en uppgift. Detta säger Kadesjö är medfödda brister i hjärnans funktion och detta är något som oftast följer barnet genom hela livet. Även Gillberg (2005) menar att problemet verkar ligga i pannlobernas funktion i hjärnan.

Både Gillberg (2005) och Kadesjö (2007) belyser vanliga problem som barn med koncentrationssvårigheter kan ha. De har ofta någon form av uppmärksamhetsstörning, de är

väldigt impulsiva, har svårt för att hitta en lämplig aktivitetsnivå och svårt att ta in instruktioner och att följa dem. Kadesjö menar att det är viktigt att veta att en del av dessa problem kan komma hos barn i olika utvecklingsstadier och det är hur de klarar vardagen som räknas. Han menar även att man skall tänka på att problemen varierar från barn till barn och att problemen uppfattas olika av olika personer.

Vad menas då med uppmärksamhetsstörning? Kadesjö (2007) beskriver det som att barnet är lätt distraherat av det som händer runt omkring och tappar därför lätt fokus på det som ska göras. Gillberg (2005) tar upp att när ett barn har uppmärksamhetsstörningar kan de ha problem med sitt korttids- och arbetsminne och att de även kan ha svårigheter med sin tidsuppfattning. Många barn har även problem med att sitta stilla och blir ofta överaktiva men det kan även vara på andra hållet och barnet kan uppfattas som att det är lat. Även Kadesjö (2007) beskriver att många barn med koncentrationssvårigheter är väldigt impulsiva och tänker sig inte för när de gör saker. Men även att det kan vara på andra hållet att barnet inte orkar ta tag i uppgiften och sitter mest och dagdrömmer. De behöver hjälp med att komma igång och till och med så att de ibland får bli tvingade för att det ska hända något. Många tänker ofta på just de barn som har svårt att sitta stilla och hela tiden ställer till ”problem” när man hör om koncentrationssvårigheter. Kadesjö (2007) menar att det är viktigt att inte glömma även de mer stillsamma barnen. Det som barn med uppmärksamhetsstörning har gemensamt är att de inte har förmågan att behålla fokus på den uppgift som ska göras och sortera bort det som kan störa runt omkring dem.

Det är vanligt att barn med koncentrationssvårigheter växlar väldigt i sitt engagemang menar Kadesjö. Ena dagen kan det fungera jättebra och barnet arbetar på medan nästa dag görs ingenting. Han menar att detta har med motivationen och hur situationen är samt vad som händer runt omkring och hur uppgiften ser ut. Här missar och missförstår ofta vuxna barnet och tror att de gör det för att trotsa och att de inte vill göra uppgiften. Enligt Kadesjö (2007) missar de vuxna att det är brist på koncentration som ligger bakom och att när situationen ser annorlunda ut går det också bättre. Ett barn med koncentrationssvårigheter kan svänga väldigt i sitt humör och det kan vara små saker som gör att det blir till en stor konflikt, detta går upp och ner och det finns de dagar då allting bara flyter på och fungerar jättebra. Kadesjö (2007) belyser hur viktigt det är att vuxna är lyhörda för barnet och tar det på allvar. Många av dessa barn med koncentrationssvårigheter blir ofta snabbt trötta och detta kan då visa sig till

exempel genom att barnet blir stökigare. Ofta blir det så att tjat förvärrar situationen då barnet ofta upplever att den vuxne är på dem mycket och det blir då mer konflikter. Kadesjö (2007) menar att det är vanligt att vuxna undviker att ta en konflikt med detta barn för att undvika att det blir bråk. Det innebär att barnet får uppmärksamhet när det gör negativa saker och inte positiva. Detta är enligt Kadesjö mycket viktigt att förhindra att det blir mer fokus på det negativa då det är extra viktigt att barn med koncentrationssvårigheter får höra när det gör positiva saker. Dessa barn har ofta svårare att få en realistisk bild av sig själva då de inte ser sin delaktighet i konflikter eller andra situationer som kan uppstå utan tycker oftast att de får skulden för allt som händer och att det är de andra barnens fel. Ett barn med koncentrationssvårigheter är inte så bra på att vänta utan saker måste ske genast annars är det lätt att barnet glömmer bort vad som skulle göras eller vad det var barnet skulle fråga läraren. Kadesjö (2007) anser att om man skall kunna hjälpa dessa barn bör man se över hur det fungerar i situationer som innebär en väntan, att läraren/pedagogen bör fråga sig om barnet måste vänta på sin tur i alla situationer eller om det går att lösa på annat sätt. Ett sätt enligt Kadesjö är att barnet under sin väntan får något att sysselsätta sig med då han menar att tillsägelser är helt meningslösa. Det finns även andra situationer som är svåra för barn med koncentrationssvårigheter och en av dem är när man skall skifta uppgift. Då barnet väl kommit in i en uppgift har de ofta svårt att släppa den och det blir då rörigt för dem när de ska byta. Detta visar många genom att avvisa den nya uppgiften eller helt enkelt vägra att göra den. Dessa barn håller sig ofta till det som de vet och är rädda för att prova nya saker och om inte rutinerna är som de brukar kan barnet bli oroligt. Här menar Kadesjö (2007) att dessa barn behöver förberedas på förändringar innan förändringen skall genomföras. Att det är viktigt att man tydligt och kortfattat förklarar för barnet, blir det för mycket detaljer tappar barnet ofta intresset och det blir ändå oroligt.

2.3.2 Orsaker till koncentrationssvårigheter

Pedagogerna på skola och fritidshem upplever och handskas med barns olika beteenden dagligen. Och de barn som har svårt med koncentrationen utmärker sig på olika sätt och påverkar både sig själv och omgivningen i den dagliga miljön de vistas i. Vi menar att när du som pedagog bemöter dessa barn är det viktigt att ha i åtanke att barns beteende kan ha olika bakomliggande orsaker. Hintze och Sandberg (1999) belyser orsakerna till koncentrationssvårigheter ur olika aspekter med hjälp av en förklaringsmodell där medicinska/neurologiska och psykologiska/pedagogiska orsaker förklaras. Neurologiska

orsaker menar författarna är medfödda eller ärftliga avvikelser som sitter i hjärnan medan psykiska orsaker är där barn av olika orsaker mycket tidigt i livet inte blivit bemötta på ett utvecklande sätt i samspel med vuxna. Mellan dessa ytterligheter finns modeller som utgår från normaliteten hos barn och exempel inom normala avvikelser är högenergi- och lågenergibarn. Hintze och Sandberg (1999) nämner att högenergibarn har hög spänning i kroppen och deras motorikutveckling påverkas. Känslolivet påverkas också och de är mer utsatta för konfliktsituationer och får svårare att bemästra socialt samspel. Miljöer där ljudnivån är hög och där mycket folk vistas är extra känslig för dessa barn. Lågenergibarn har ofta en motorik som kan vara specifik. De behöver stimulering vad det gäller grovmotorik, styrka, och kondition. I samspelet med omgivningen har de höga trösklar för att reagera och de verkar lugna men har svårt att klara stress och tidspress. De har ofta precis börjat på en uppgift, när de andra barnen redan är färdiga. Risken för dessa barn är att de inte utvecklas efter sin förmåga, eftersom de inte får den stimulans de behöver och inte lär sig handskas med krav, stress och tidspress. Barnens reaktioner blir lätt passivitet och inåtvändhet och i en orolig barngrupp eller klass blir de lätt de glömda barnen. Ellneby (1999) nämner också stress som en möjlig orsak till koncentrationssvårigheter och menar att den som kan koncentrera sig blir mindre stressad.

2.4 Pedagogers bemötande och förhållningssätt

Barn är olika individer och ska bemötas som olika individer. Hintze och Sandberg (1999) påpekar att barn alltid är mer komplicerade än de modeller och teorier man försöker placera dem i. Varje människa är unik och vi föds med olika förutsättningar där vi utvecklas och samspelar med världen på olika sätt. En del har starkare förutsättningar än andra och barn måste behandlas på olika sätt. Viktigast är att beskriva barnets olika funktioner, starka som svaga för att kunna förstå och se världen genom barnets ögon. Detta utgör grunden för att kunna hjälpa barn med koncentrationssvårigheter och har man inte förmågan att förstå dessa barn, kan man inte heller hjälpa dem.

Hintze och Sandberg (1999) menar att för att kunna förstå och hjälpa barn med koncentrationssvårigheter, måste utvecklingen ses som ett samspel mellan biologiska, psykologiska och sociala faktorer. Därför måste åtgärderna omfatta inte bara barnet utan också föräldrar och personal inom skola samt de andra barnen i gruppen. Växande sker inte endast genom individuellt arbete med barnet utan även genom att den miljö barnet vistas i

dagligen blir en miljö som främjar positiv utveckling. Därför är det viktigt att personalen får utbildning och handledning för att möta dessa krav.

Författarna tar upp olika grundförutsättningar för att vi på ett utvecklande sätt ska arbeta med barn som har koncentrationssvårigheter. Enligt Hintze och Sandberg (1999) måste vi kunna se de bakomliggande orsakerna som gör att ett barn reagerar på ett visst sätt i en situation och utifrån det finna arbetsmetoder för att bemöta dessa barn på rätt sätt. Arbetet med barn som har koncentrationssvårigheter ställer stora krav på personalen. Det gäller inte bara kunskapsmässigt om hur arbetet ska läggas upp, utan i stor utsträckning handlar det även om psykiska krav. Detta är något som även Kadesjö (2007) tar upp att istället för att tjata på barnet fokusera på det som blir bra. Då får barnet känna att det lyckas och faktiskt gör bra saker. Som vi nämnt tidigare kan stress vara en orsak till koncentrationssvårigheter. Av den orsaken är det viktigt att pedagogerna förhåller sig och beaktar olika förutsättningar som positivt påverkar utvecklingen av koncentrationsförmågan hos barn. Kadesjö menar också att det är viktigt att vi skapar uppgifter där barnen får känna att de lyckas. Ellneby (1999) belyser olika förutsättningar som motverkar stress och främjar utvecklingen av koncentrationsförmågan hos barn. Barnen behöver tillräckligt med plats som stimulerar både lek och vila och de behöver möjlighet att utvecklas i ett lugnt tempo. Det ska vara en variationsrik miljö och barns behov av rörelse ska tillgodoses. Barn behöver också tydliga regler och stressen kan minskas om barnet vet vilka förväntningar som finns och vad som är tillåtet att göra. Är det ett osäkert förhållningssätt från pedagogernas sida kan det resultera i att barnet ideligen måste testa var gränserna går, ofta med konflikter som följd (Ellneby, 1999). Kadesjö (2007) menar att det är viktigt att vi ser de klassiska strategier som dessa barn med koncentrationssvårigheter tar till när de ska göra en uppgift som till exempel jag orkar inte eller spela pajas och busa. För provar man inte att göra en uppgift kan man ju inte heller misslyckas. En mycket viktig del för barn med koncentrationssvårigheter är att de får struktur och rutiner i vad som skall hända under dagen och det är den vuxnes skyldighet menar Kadesjö (a. a) att strukturera upp det. Att den vuxne är tydlig och konsekvent genom att använda sig av ögonkontakt och kroppsspråk för att nå barnet. Även tydlighet när barnet ska ta emot instruktioner menar Kadesjö (a. a) är viktigt och att du som lärare/fritidspedagog delar in instruktionerna i bitar och inte förklarar allting på en gång gör att det inte blir så mycket för barnet att hålla reda på samtidigt. Pedagogen skall inte heller vara rädd för att ställa krav på ett barn som har koncentrationssvårigheter men det är viktigt att de krav som ställs utgår från

barnets förmåga så att de kan uppfylla kravet. Får barnet den erfarenheten visar du som läraren/fritidspedagog att barnet kan klara av saker som de tror att de inte kan och detta gör att de vågar prova på något nytt nästa gång menar Kadesjö (2007).

2.5 Från koncentrationssvårigheter till diagnos

Hintze och Sandberg (1999) anser att man inte kan bortse ifrån att inställningen till barnet förändras genom en diagnos och därigenom troligen också samspelet med barnet och detta är viktigt för skola och fritidshemspersonal att beakta. En diagnos placerar problemet hos barnet och ett barn som får en stämpel på sig kan uppfattas och bli bemött på ett annat sätt än tidigare, från både vuxna och barn.

En diagnos kan ge skol- och fritidshemspersonal ett angreppssätt där de blir stärkta i arbetssätt och bemötande samt hur de ska agera i förhållande till barnet i olika situationer. Men Hintze och Sandberg (a. a) påpekar också att diagnossättande utan ansvar för att förmedla förståelse av barnet och ge insikt i hur just detta barn ska bemötas fyller ingen funktion. Det ger då bara en falsk bild av att man hjälpt barnet. För barnen kan en diagnos få dem att förstå sitt beteende. Varför är jag så orolig? Detta innebär att de inte behöver se sig som elaka och dumma, det beror på något annat. Hur barnets syn på sig själv påverkas av en diagnos i ett längre perspektiv är däremot osäkert och behöver följas upp. Detta påverkas troligen av hur diagnosen uppfattas av andra och det är ju från en respons som självbilden formas. Är uppfattningen att det är en livslång hjärnskada som inte kan bli bra, att barnet inte är som de andra, kan det få mycket negativa konsekvenser för barnet menar Hintze och Sandberg.

Kadesjö (2007) menar att fördelen med en diagnos är att barnet kan känna sig tillhörig i en grupp genom att de får veta vad som gör att barnet är och beter sig som det gör. Men även att föräldrarna skall kunna träffa andra föräldrar som har barn i samma situation för att få stöd. Det blir också enklare för lärare/fritidspedagoger att införskaffa sig rätt kunskap och kunna hjälpa barnet på rätt sätt. Det är föräldrarna och barnet som tillsammans med utredaren bestämmer vem som skall få veta att barnet har en diagnos.

En del barn med koncentrationssvårigheter får senare i skolgången genomgå utredningar och i en del fall fastställs en diagnos och genom åren har antalet diagnoser ökat enligt Gillberg (2005). Han menar att man räknar med att var fjärde till sjätte barn som börjar skolan har

sådana beteendevikelser att någon form av åtgärd är påkallad. I Sverige kommer förr eller senare under uppväxten många av dessa i kontakt med barn och ungdomspsykiatri. Frekvensen är enligt författaren högst i storstäder där, åtminstone i Sverige vart fjärde till sjätte barn haft kontakt med barn- och ungdomspsykiatri någon gång under uppväxten. Lärare anser också att ungefär vart femte till vart sjätte barn har sådana inlärningsproblem att extra åtgärder borde sättas in.

Uppmärksamhetsstörning är också ett uttryck som används i sammanhang där barn har svårt med koncentrationen men Gillberg (2005) anser att det är tveksamt om det är någon skillnad på uppmärksamhetsstörning och koncentrationssvårigheter, han menar att koncentrationssvårigheter är det ord som lärare, fritidspedagoger, föräldrar och individer med diagnos ADHD/DAMP väljer för att beskriva vilken sorts svårighet de har.

2.6 Upplevs koncentrationssvårigheter olika hos pojkar och flickor?

Genus diskuteras i dagens samhälle inom många olika områden, hur vi bemöter flickor och pojkar. Vad det gäller pojkar och flickors agerande rörande koncentrationssvårigheter så belyser Hintze och Sandberg (1999) att flickor har samma grundproblem som pojkar, men deras symptom är mer inåtvänd och mer depressivt. Omgivningen störs inte i lika hög grad och de uppmärksammas inte på samma sätt. Pojkars könshormoner gör dem mer aggressiva och kraftfulla men också mer oroliga och rastlösa vilket omgivningen har svårare att hantera.

Gillberg (2005) nämner att testosteroninflytandet hos pojkar medför större muskelmassa och högre grad av aggressivitet. Detta medför större risk för ett mer utåtagerande beteende. Detta i sin tur ökar sannolikheten att pojkar får mer uppmärksamhet, både i positiv och negativ bemärkelse, till exempel i skolan. Med en generellt senare hjärnmognad hos pojkar följer att det tar längre tid innan hjärnan är färdigutvecklad. Det innebär också en längre tid av risk för skador i den omogna hjärnan hos pojkar än hos flickor. Alla de nämnda faktorerna kan självständigt orsaka mognadsskillnader mellan pojkar och flickor. Ofta är det dock fråga om ett samspel och flera av faktorerna har betydelse. Kadesjö (2007) menar att det är lätt att som lärare/fritidspedagog missa flickor med koncentrationssvårigheter just för att deras beteende inte är lika utmärkande som pojkars då flickorna oftare utvecklar depressioner och ångest istället för utåtagerande beteende. Han menar att det är extra viktigt att vara observant även på dessa barn även om de inte är lika krävande.

2.7 Miljön

Vår omgivning och miljö betyder mycket för vårt välbefinnande. Vistas vi i en stimulerande miljö mår vi bättre och för många av oss kan till exempel naturen vara en oas där vi tycker om att vistas i och hämtar nya krafter för att lättare handskas med de vardagliga sysslorna. Också i skolan är det viktigt med en stimulerande miljö och att pedagogerna verkar för att skapa en god miljö både inne och ute. Ellneby (1999) nämner att barn är i behov av engagerade vuxna, stimulerande aktiviteter anpassade efter barnets ålder och förmåga, avspänning och avslappning samt en god stimulerande miljö både inomhus och utomhus.

Ellneby (1999) refererar till Stephen och Racel Kaplan som har forskat kring naturens återhämtande kvalitéer och de menar att naturen ger utmärkta möjligheter till vila och återhämtning från den ständiga koncentration som vardagslivet kräver. Forskarna belyser också enligt Ellneby riktad koncentration och spontan uppmärksamhet. Enligt Ellneby (a. a) har vi en begränsad kapacitet till riktad koncentration och de flesta av oss sysslar för mycket med aktiviteter som kräver den typen av koncentration och får för få tillfällen till vila och återhämtning från den ständiga koncentration som vardagslivet kräver. Det gör att vi måste använda ännu mer kraft till att koncentrera oss på de uppgifter som är nödvändiga vilket kan leda till psykisk utmattning för en del. När vi är spontant uppmärksamma väcks vi av något i vår omgivning som fascinerar oss, och då behöver vi inte koncentrera oss. Spontan uppmärksamhet ger istället tillfälle till återhämtning och är en motvikt till stress. Som Kaplans tidigare påpekade enligt Ellneby (1999) så är naturen en sådan plats som bjuder på upplevelser samtidigt som den tillåter tankarna att vandra fritt. I naturen kan vi fundera medan vi är. I naturen är det lätt för alla åldrar att uppnå en balans mellan trygghet och utmaningar och i naturen finns en spänning och dynamik som är svår att åstadkomma i en planerad miljö.

Den fysiska miljön i skolorna och på fritidshem är viktig och påverkar oftast förutsättningar för aktiviteternas genomförande samt pedagogernas och barnens beteende. Är det möjligt att tillgodose behoven hos alla elever i en klass, även om ambitionen och målet är att göra det? Det finns alltid några elever som behöver mer lugn medan andra behöver mer stimulans och aktivitet. Tufvesson (2007) vid Lunds Universitet har gjort en studie kring hur klassrummen ser ut samt vilka faktorer som kan påverka koncentrationen för barn. Olika typer av koncentrationsproblem kräver olika typer av lösningar. Faktorer som påverkar är bland annat skolans och klassrummets storlek, antalet våningsplan, densiteten i klasserna, färg, möblering

och antalet fönster med mera och det finns inte en metod eller typ av möblering som är bra för alla barn utan det gäller att individanpassa många gånger. Tufvesson (2007) visar också att det är viktigt med enhetliga och harmoniska klassrum utan alltför många visuella intryck. Förvaringen bör till stora delar bestå av stängda skåp och lådor istället för att man förvarar saker i öppna bokhyllor, på bänkar och skåp. Det kan ge ett stökigt intryck och påverka koncentrationen. Väggfärgen bör vara neutral, liksom gardinerna och det bör inte heller vara alltför mycket väggdekorationer i form av kalendrar, listor, bilder men samtidigt ska inte rummen vara för sterila, så det är en liten avvägning man får göra vilket som passar bäst i sammanhanget för det måste också finnas något som håller intresset och vakenheten uppe. Det finns nog ingen låg- och mellanstadieklass som helt saknar dekorationer i form av elevteckningar, almanackor med mera.

Tufvesson (2007) menar att forskningen visar att ju mer visuell stimulans det finns desto svårare är det att fokusera och behålla koncentrationen på det de håller på med. Det är inte bara miljön inne i klassrummet som påverkar utan även utomhusmiljön har betydelse och utsikt mot stora byggnader samt hårt trafikerade vägar kan vara störande medan utsikt mot grönska inger en mer lugnande miljö. Arkitekturen och den omgivande bebyggelsen har också betydelse. Studien visar även att om klassrummen har en mer flexibel möblering anpassad för olika elevers individuella behov, behöver enskilda elever inte känna sig utpekade på samma sätt som de kanske gjort tidigare.

Även Kadesjö (2007) tar upp vikten av var i klassrummet barn med koncentrationssvårigheter placeras. Barnet bör sitta så att läraren lätt kan få kontakt med barnet och att platsen ska vara så att barnet störs så lite som möjligt av det som händer runt omkring. Det kan då vara bra menar Kadesjö (a. a) om barnet sitter så att det kan se alla de andra barnen och behöver då inte lägga lika mycket kraft på att ta reda på vad som händer. Genom att läraren/fritidspedagogen hjälper barnet att ha så lite saker runt sig som möjligt kan barnet lättare koncentrera sig. Till exempel om det behövs en penna och ett suddgummi hjälper man barnet att ta bort andra störande ting. Kadesjö (a. a) påpekar vikten av att man inte bör flytta på ett barn som har koncentrationssvårigheter om det inte är helt nödvändigt då det kan skapa stress hos barnet med mycket nya intryck.

Kadesjö (2007) menar att utemiljön bör vara indelad i mindre ytor som inbjuder till lek i mindre grupper då det skapar bättre miljö för barn med just koncentrationssvårigheter. Han menar att om skolgården är öppen och luftig inbjuder den mer till spring- och jaga lekar och att det är något som barn med koncentrationssvårigheter har svårt att delta i. Då det ofta kan bli konflikter kring ett barn som har koncentrationssvårigheter som visar sig utåtagerande och de barn som har mer dämpade svårigheter och känner sig mer ängsliga söker ofta mer vuxenkontakt och får inte samma möjlighet att delta i leken än om skolgården varit mer indelad.

Kadesjö (2007) poängterar att det oftast är utanför klassrummet som barn med koncentrationssvårigheter har det som jobbigast då det ska ske förflyttningar från en plats till en annan eller då det är rast och det finns många barn och ljud runt omkring. Detta kan orsaka en knuff som inte är med mening men ändå orsakar en konflikt som blir större än den hade behövt vara vilket kan påverka även lektionerna. Kadesjö (a. a) menar att det även är viktigt att hjälpa barnet att planera denna tid och att du som lärare/fritidspedagog inte släpper barnet utan ser till att det fungerar. Det kan vara genom att hitta olika lösningar och sysselsättningar som passar barnet och att det finns en vuxen tillgänglig som kan hjälpa till om det skulle behövas.

2.7.1 Bidrar högt bakgrundsljud till bättre koncentration?

Vi upplever många gånger att en hög ljudnivå och andra ljud av olika slag kan göra att det blir svårare att hålla koncentrationen. Kadesjö (2007) och Ellneby (1999) menar att barn med koncentrationssvårigheter behöver lugn miljö och inte bli störda för att få så bra koncentration som möjligt. Söderlund och Sikström (2010) har forskat rörande ljudets påverkan på barn med koncentrationssvårigheter och de kom fram till att tystnad inte alltid är det bästa för att behålla koncentrationen.

Studien bygger på ett minnestest på 51 norska mellanstadiebarn. De fick höra ett antal meningar och sedan försöka komma ihåg dessa. Varannan gång de hörde meningarna så spelades också ett brusljud upp samtidigt, liknande myrornas krig. Det visade sig att de barn som uppfattas som ouppmärksamma och har svårt med koncentrationen presterade bättre i samband med brusljudet. De barn som hade lättare att koncentrera sig enligt sina lärare presterade sämre med brusljudet. Söderlund och Sikström (a. a) ser en rad faktorer där de nya

forskningsrönen kan tillämpas i skolan, där det gäller att individanpassa studiemiljöerna så att det passar fler barn. Många barn har svårigheter i dagens skola och att anpassa ljudmiljön är ett möjligt tillvägagångssätt för att anpassa miljön efter barnens olika förutsättningar och en del barn jobbar bättre under ljud och en del bättre under tystnad menar Söderlund och Sikström (2010).

2.8 Föräldrasamverkan

Kadesjö (2007) tar upp vikten av att lärare och fritidspedagoger skapar en förståelse för hur det är att vara förälder till ett barn med koncentrationssvårigheter. Det gör det enklare att tillsammans med förälder påverka hur barnet är under dagen. Enligt Kadesjö (a. a) känner sig många föräldrar till barn med koncentrationssvårigheter maktlösa och att de inte räcker till. De funderar ofta kring barnets framtid och att de anklagar sig själva och ser sig som dåliga föräldrar. När föräldern väldigt ofta får höra om barnets beteende i skolan kan denna känsla förstärkas. Kadesjö (a. a) menar att det därför är viktigt att lärare och fritidspedagoger även ser föräldrarnas situation och även fokuserar på de föräldrar som har funnit sin roll och fått ihop vardagen med ett barn som har svårigheter på ett fungerande sätt. Kadesjö (a. a) menar att lärare/fritidspedagoger ska ta hjälp av dessa föräldrar då de kan ha mycket att lära ut.

Om man börjar misstänka att ett barn har svårigheter menar Kadesjö (2007) att det är viktigt att så tidigt som möjligt ta en diskussion med föräldrarna och göra dem delaktiga och att inte vänta för länge då det är svårare för föräldrarna att se det som berättas för dem. Läraren/fritidspedagogen bör vara beredd på att föräldrar går i försvar, blir arga eller ledsna att detta är något som är helt naturligt. Här menar Kadesjö att det är viktigt att även lyssna på hur föräldrarna upplever barnet och att läraren/fritidspedagogen berättar hur deras bild av barnet ser ut. Här beskriver Kadesjö (a. a) vikten av att vara tydlig och beskriva situationerna som uppstått, inte bara nämna att "Kalle är stökig". Att läraren/fritidspedagogen även visar på barnets starka sidor och kommer med konkreta förslag på hur barnet kan ta sig förbi sina svårigheter. Det är också viktigt enligt Kadesjö (a. a) att läraren/fritidspedagogen är noga förberedd inför ett samtal med föräldrar till ett barn som har svårigheter, att man funderat kring det som skall komma fram i samtalet och det som läraren/fritidspedagogen vill förmedla. Han menar även att det är viktigt att allting dokumenteras och att man i samråd med föräldrarna har kontinuerliga samtal så att det inte går för lång tid. Meningen är att samtalet

ska leda till att barnet får möjlighet att utvecklas så mycket som möjligt med hjälp av både föräldrarna, lärare och fritidspedagoger.

2.9 Historik och tidigare forskning.

Skola och Fritidshem har under 1990-talet upplevt ganska stora förändringar i verksamheten. Längre tillbaks var skola och fritidshem avskilda miljöer och oftast inte placerat i samma lokaler som skolan, men idag är verksamheterna integrerade, vilket ökar möjligheterna för samverkan och numera är också förskoleklassen integrerad i skolans verksamhet.

Johansson och Torstensson-Ed (2000) nämner den regeringsförklaring som slogs fast 1996 med syftet att förbättra de första skolåren. Den handlar om ett helhetsperspektiv på verksamheterna med strävan mot integration med gemensamma huvudmän och styrdokument samt att sammanföra barnomsorg och skola i gemensamma lokaler. Organisationen med arbetslag var också något som växte fram runt millenniumskiftet.

Vi har inte hittat någon direkt tidigare forskning rörande skillnader i hur lärare och fritidspedagoger upplever barn med koncentrationssvårigheter. Dock fann vi en studie kring vikten av förskolepedagogik och fritidspedagogik inom specialpedagogiken gjord av Siljehag (2007) där hon belyser vikten av att man samarbetar för att ta vara på varandras kompetenser då det gäller barn med olika svårigheter. Hon menar att pedagoger har alla intentioner till att göra detta men att förskolelärare och fritidspedagoger ofta hamnar som hjälplärare i klasser. Detta menar Siljehag (a. a) har att göra med att det inte finns tydligt uttalat vilken roll fritidspedagoger har då deras roll fokuserar mer på social kompetens och att öka barnens självförtroende än konkreta kunskapsmål. Det har även forskats en del rörande samverkan mellan skola och fritidshem som vi tittat närmare på. Att pedagoger samarbetar menar Kadesjö (2007) och Hintze & Sandberg (1999) är en viktig del i arbetet med barn som har koncentrationssvårigheter, både samverkan mellan skola, fritidshem och föräldrar. Vi kommer därför belysa några aspekter kring just samarbetet och hur pedagogerna ser på varandras yrkesroller mellan skola och fritidshem då detta skapar en helhetsbild till våra frågeställningar.

Söderlund (2000) visar i sin avhandling på att det ofta inte finns något större samarbete mellan skolan och fritidshemsverksamheten. På en del ställen samarbetar de delvis men ofta

är läraren inte alls inblandad i fritidsverksamheten. Det finns även de fritidspedagoger som inte alls är inne i klassrummet, är fritidspedagogerna inne i klassrummet är det ofta som extra resurs och det är då läraren som helt håller i lektionen och fritidspedagogen går mest runt och hjälper till. Studien visar på att samarbetet mellan skola och fritidshem har minskat och att det är på väg att bli som tidigare innan man införde arbetslag då fritidspedagogerna och lärare arbetade med var sitt. Detta är något som Söderlund (2000) menar kan bero på att arbetsbelastningen har ökat under de senare åren.

Hur ser fritidspedagoger och lärare på varandras kompetens i det dagliga arbetet? Detta är något Hansen (1999) belyser i sin avhandling kring samverkan mellan fritidshem och skola. Avhandlingen sammanfattar lärarnas definition av fritidspedagogens kompetens, som praktisk-etisk verksamhet och omvårdnad, medan fritidspedagogernas definition av läraryrket är främst i termer av att läsa, skriva och räkna. Yrkesgrupperna nämner dock att båda ser flexibilitet, lyhördhet, förmåga att tolka och förstå barn och deras behov att stödja barns lärande som viktiga delar i den egna kompetensen.

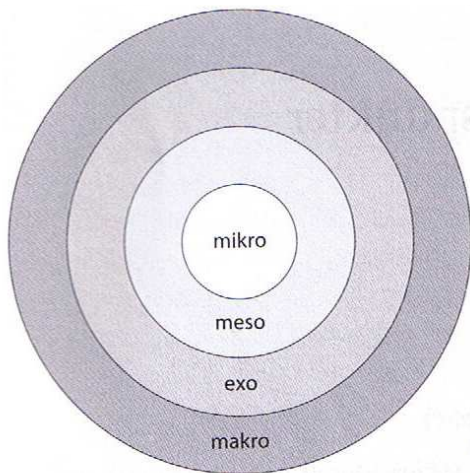
2.10 Teoretiskt perspektiv

I vår studie utgår vi från det sociokulturella perspektivet eftersom vi anser att kommunikation och samspel är betydande i det förhållningsätt som pedagogerna har till barn med koncentrationssvårigheter och att det också är viktigt med kommunikationen mellan personalen i skola och fritidshem. Barn utvecklas i samspel med andra och genom ett samspel mellan barnet och miljön. I den sociokulturella teorin påtalar Säljö (2000) vikten av samspelet individer emellan, där språket och kommunikationen är betydande för barns utveckling och han påpekar också betydelsen av den miljö som vi befinner oss i där social interaktion är betydande. Vi anser att om du har en närvarande kontakt och en kontinuerlig kommunikation med barn och personal har du också som pedagog lättare att skaffa dig uppfattningar om barnen och vilka förhållningssätt som passar bäst för respektive barn, och genom det skaffa dig erfarenheter i det fortsatta arbetet. Helhetssynen på barnet är viktigt i arbetet med barn som har koncentrationssvårigheter. Det är enligt oss viktigt att barnen själva, klasskompisar, lärare och föräldrar är delaktiga i helheten. Säljö (2000) nämner att lärande inte bara sker i skolan utan att lärande sker även utanför skolan. Det individen tar med sig från sociala situationer och brukar i framtiden har stor betydelse. Hintze och Sandberg (1999) belyser också att för att kunna förstå och hjälpa barn med koncentrationssvårigheter är det viktigt att

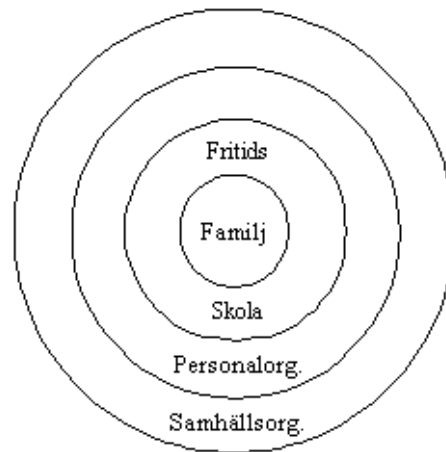
åtgärderna inte bara omfattar barnet utan också föräldrar, personal inom skola och de andra barnen i gruppen. De nämner att växande sker inte endast genom individuellt arbete med barnet utan även genom att den miljö barnet vistas i dagligen är en miljö som främjar positiv utveckling.

Brodin och Lindstrand (2010) beskriver Bronfenbrenners modell där fyra nivåer kring individens samspel med miljön beskrivs de kallas mikro-, meso-, exo- och makrosystem. Samtliga miljöer är beroende av varandra. Bronfenbrenner menar att mikro är en bestämd plats där individen medverkar i bestämda aktiviteter till exempel i familjen och där har individen en bestämd roll, dotter, son eller förälder. Det kan även vara på andra platser som till exempel skola och fritidshem. Mesosystemet innebär enligt Bronfenbrenner att olika mikrosystem samspelar och påverkar varandra, till exempel kan det vara om det är svårigheter i hemmiljön påverkar elevens dag i skolan. Det kan även vara tvärt om har barnet problem i skolan kan det påverka barnet när de befinner sig i andra grupper till exempel i familjen eller under någon fritidsaktivitet. Brodin och Lindstrand (2010) hänvisar till Svedhem som enligt Brodin och Lindstrand (a. a) menar att när det handlar om barn med svårigheter är det av största vikt att det finns ett bra samarbete mellan de olika systemen och att kommunikationen och förståelsen fungerar för att barnet skall kunna utvecklas på bästa sätt. På exonivån finns kommunen där till exempel beslut fattas rörande bland annat personal och organisation som i sin tur kan påverka situationen i mesonivån med till exempel mindre personaltäthet och större barn grupper. På makronivån finns samhällsorganisationen till exempel regeringen som påverkar alla nivåer i form av familjepolitik eller att skolan får de resurser den behöver. Exo- och makronivån är inte individen själv aktiv i.

Figur 1

Figur 2

(Figur 1. Perspektiv på en skola för alla, Brodin & Lindstrand 2010 s 30)

(Figur 2. Tolkad av Strandberg & Persson uppsatsens författare)

Bronfenbrenner var en rysk-amerikansk psykolog som studerade barnsutveckling inom familjen och inom olika kulturer. Vår tolkning av Bronfenbrenners modell som Brodin och Lindstrand (2010) belyser stämmer in mycket i arbetet med barn som har koncentrationssvårigheter då de faktorer som visas i figur 1 och 2 påverkar barnet på olika sätt genom att de olika miljöerna påverkar varandra. Att vi som pedagoger är medvetna om hur miljön har betydelse då koncentrationssvårigheterna kan bero på just miljön som till exempel hemförhållandena och att alla pedagoger samarbetar för att miljön för barnet skall bli så bra som möjligt.

3. METOD

Vi valde att genomföra en kvalitativ studie, där vi intervjuade lärare samt fritidspedagoger. En kvalitativ undersökning är enligt Patel och Davidsson (2003) en tolkningsprocess. Genom att använda sig av en sådan undersökning innebär det att strävan är att tolka och förstå de olika respondenternas svar och att beskriva olika uppfattningar. Vi valde semistrukturerade intervjuer då vi ville kunna ha möjligheten att ställa följdfrågor om det uppstod funderingar under intervjuerna. Denscombe (2009) belyser att den vanligaste typen av semistrukturerade intervjuer är där forskare personligen intervjuar informanten. Han menar även att intervjuer är särskild lämpade för att producera djupgående och detaljerad data.

3.1 Val av undersökningsgrupp

Vi valde att undersöka fritidspedagoger och lärare. Dessa hade vi tidigare varit i kontakt med via verksamhetsförlagd utbildning eller genom annan kontakt. De lärare och fritidspedagoger som deltog i intervjuerna undervisar i F-klass till årskurs 5. Undersökningen har genomförts på sex olika skolor varav fem fritidspedagoger och fyra lärare har besvarat frågorna. Skolorna är belägna i södra Sverige. Anledningen till att vi valt just denna åldersgrupp är att de barn som går på fritids oftast går i årskurs F-5 och därför är urvalet av barn större och det är lättare att få intervjuer där pedagogerna arbetar med samma barn.

3.2 Etik

I det brev (bilaga 2) vi skickade ut till samtliga lärare och fritidspedagoger som vi intervjuade hade vi vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer i åtanke och tog hänsyn till individskyddskraven som består av fyra punkter, Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att författarna informerar de berörda om studiens syfte.

Samtyckeskravet innebär att forskarna informerar de berörda om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta sin medverkan i studien. Vi var noga med att innan intervjun fråga om tillåtelse om att använda ljudinspelning.

Konfidentialitetskravet innebär att forskaren informerar berörda om att de i studien är identitetsskyddade. Vi var noga med att informera informanterna om att vi inte kommer att nämna dem vid namn och inte heller kommer det att gå att utläsa på vilka skolor intervjuerna har genomförts. Men vi upplyste även om att berörda lärare från högskolan kan efterfråga att

lyssna på ljudinspelningarna. Nyttjandekravet innebär att forskarnas insamlade material endast får användas i forskningssyfte. Vi informerade att svarsmaterialet endast kommer att användas i forskningssyfte kring detta arbete. Intervjusvaren kommer att sparas i två år

3.3 Genomförande

Vi började med att ringa till lärarna och fritidspedagogerna för att se om intresse för att ställa upp på intervjuer fanns. Vi valde sedan att skicka ut frågorna (Bilaga, 2) i förväg tillsammans med ett missivbrev (Bilaga, 1) där vi informerade om undersökningens syfte, vilken utbildning vi går, samt vårt tillvägagångssätt för själva intervjutillfället. Då fick respondenterna möjlighet att i lugn och ro läsa igenom och reflektera kring hur de arbetar med barn som har koncentrationssvårigheter. Vi tror att vi kunde få ut mer av respondenternas svar på detta sätt än om vi skulle ställt frågorna direkt till dem utan att de fick möjlighet att förbereda sig.

Vi valde att både anteckna och att använda diktafon för inspelning av intervjuerna. Denscombe (2009) menar att det mänskliga minnet inte är speciellt pålitligt då det är lätt att glömma bort vad som har sagts och att genom bara anteckningar så missar man ofta mycket viktig information. Vi var dock noga med att poängtera att det var helt frivilligt att intervjuas med inspelning. Det fanns respondenter som inte ville bli inspelade och då antecknade vi intervjusvaren, en av oss antecknande och den andre ställde frågorna. Vi antecknade också vid de intervjutillfällen då vi spelade in för att vara på den säkra sidan om det skulle uppstå problem vid bearbetningen med inspelningarna. Denscombe anser att ljudupptagningar är mycket tillförlitliga och att används de på ett hänsynsfullt sätt så stör de ofta inte intervjusituationen. Men en skicklig intervjuare bör vara uppmärksam, då Denscombe menar att det är lätt att fokusera på andra saker runt omkring än själva intervjun som till exempel att anteckna. Intervjuerna hölls på den skola där läraren eller fritidspedagogen arbetar och vi fick möjlighet att sitta ostörda i klassrum eller på fritidsavdelningarna på alla skolorna. Intervjuerna varade cirka en timme då det var den tiden de flesta lärare och fritidspedagoger ansåg sig kunna avsätta, men det visade sig att den tiden var tillfredsställande och vi fick uttömmande svar från samtliga, och både vi och respondenterna var flexibla i tidsåtgången.

3.4 Bearbetning

Vi har utifrån de ljudinspelningar och stödanteckningar vi erhållit från intervjuerna gjort en skriftlig sammanställning från varje intervjutillfälle. De skriftliga sammanställningarna använde vi oss av när vi sammanställde resultatredovisningen samt analysen. Bearbetningen vi gjort är kvalitativ vilket enligt Patel och Davidsson (2003) betyder att man bearbetar och analyserar till exempel en ljudinspelning eller en videoinspelning. Och då är det vanligt att man skriver vad som händer på filmen eller det som sägs på inspelningen så att man får en text att bearbeta. De utskrifter vi gjort har vi analyserat med det som Kvale och Brinkmann (2009) kallar för meningskoncentrering. Med det menas att längre intervjutexter kortas ner och bara den viktigaste innebörden i uttalandet blir kvar. Vi har därefter sammanställt det som pedagogerna har sagt som varit mest relevant för vår undersökning genom att dela in frågorna i olika rubriker för att tydliggöra vår frågeställning. Vi redovisar våra resultat med citat, bokstäver vid lärarna samt med siffror vid fritidspedagogerna.

3.5 Tillförlitlighet

Vi har gjort en undersökning och kan inte konstatera att det är så på alla skolor men vi menar att liknande resultat skulle uppkomma om man undersökte samma åldersgrupp som vi undersökt även på andra skolor. Det som vi anser skulle skilja sig mest är hur de samarbetar när det gäller barn med koncentrationssvårigheter. Men just hur pedagoger upplever koncentrationssvårigheter tror vi är liknande på de flesta skolor och fritidshem.

3.6 Metoddiskussion

Vår undersökning handlar om pedagogers uppfattningar och tankar rörande barnens koncentrationssvårigheter i skola och fritidshem och för oss som blivande fritidspedagoger är detta något vi kan ha nytta av i vår kommande yrkesroll. Vi utgår från lärare och fritidspedagogernas uppfattningar och hur de förhåller sig till varandra när vi diskuterar resultatet av undersökningen.

Genom att använda oss av intervjuer har vi enligt oss fått en bra inblick i hur man arbetar med barn som har koncentrationssvårigheter och vad som kan skilja skola och fritidshem åt. Genom att vi hade intervjuer fanns det utrymme att ställa följdfrågor om det var något som vi kände var oklart. Nackdelen med att ha intervjuer kan vara att respondenten kan säga det de tror att man vill höra eller säga det som låter bäst och så fungerar det inte så på arbetsplatsen.

Observationer hade kunnat genomföras som ett komplement till undersökningen för att verkligen veta att de gör som de säger. Denscombe (2009) nämner systematisk observation vilket menas att det noteras direkt vad människor gör till skillnad från vad de säger att de gör. Nackdelen med systematisk observation kan enligt Denscombe vara att det beskriver det som inträffar men inte varför det inträffar och att observatören har svårt att smälta in och därför blir situationen inte den samma som när observatören inte är där. Denscombe menar även att det är ganska tidskrävande och innebär stor planering att utföra observationer. Vi håller med om detta och anser att det inte fanns tid att utföra både intervjuer och observation. Även att vi använde oss av diktafon kan ha gjort att en del av respondenterna blivit lite nervösare än de skulle varit annars. Men vi upplevde de flesta som väldigt avslappnade och de hade fått valmöjlighet innan att avstå från att bli inspelade.

Det kan ha både för och nackdelar med att känna sina respondenter menar vi. I vårt fall var det positivt att ha träffat dem tidigare vilket gjorde att de tog sig tid att ställa upp på intervju. Vi tog kontakt med för oss några okända skolor först då vi ansåg att det kunde vara intressant att inte alls ha sett hur de arbetar på dessa skolor. Men det var många av dessa pedagoger som ansåg att de inte hade tid och så vidare så då valde vi att kontakta de som vi träffat på tidigare. Nackdelen med att tidigare ha träffat dem kan vara att respondenten utelämnar vissa svar då den menar att vi tidigare sett det eller att det blir diskussioner kring annat än ämnet. Vi anser att detta fungerade bra och vi höll oss till ämnet.

Vi skickade ut frågorna i förväg och vi anser att detta var positivt då pedagogerna fick möjlighet att reflektera kring hur de arbetar med barn som har koncentrationssvårigheter. Det som skulle kunna vara negativt med att skicka ut frågorna i förväg är att pedagogerna kan förbereda svaren så att de säger det de tror att vi vill höra. Men vi upplever att så var inte fallet.

Under intervjuerna var vi båda närvarande då vi ansåg att det är viktigt att vi fick bådas syn på det som sades i intervjuerna och för att vi båda skulle få möjlighet att ställa frågor och ta upp eventuella funderingar som uppkom. Vilket vi anser var bra då vi skulle bearbeta materialet och då vi kunde diskutera kring det som var oklart. Även för att den ene skulle kunna koncentrera sig på att ställa frågor och den andra på att anteckna då vi ansåg att det inte är helt lätt att både anteckna och genomföra en intervju samtidigt.

4. RESULTAT OCH ANALYS

Vi kommer under detta avsnitt att redovisa en sammanställning av de intervjuer som har gjorts med fyra lärare och fem fritidspedagoger kring barn med koncentrationssvårigheter som har relevans för de forskningsfrågor som vi har baserat vårt arbete kring. Vi kommer att sammanställa de svar som har relevans för vår undersökning under lämpliga rubriker.

4.1 Respondenternas sätt att se på koncentrationssvårigheter

Lärare och fritidspedagoger har samma sätt att beskriva koncentrationssvårigheter och anser att de utmärkande dragen för barn med koncentrationssvårigheter är att de har svårt för att fokusera på en speciell uppgift eller aktivitet. Respondenterna tar även upp att barn med koncentrationssvårigheter ofta har svårt att lyssna och ta instruktioner både enskilt och i grupp.

Svårt att sitta stilla, svårt att klara förflyttningar, svårt att lyssna och svårt att fokusera på uppgiften. (Lärare B)

Svårt att sitta still, svårigheter att ta till sig information och regler (Fritidspedagog 2)

4.2 Respondenternas förhållningssätt till barn med koncentrationssvårigheter

Fritidspedagoger och lärare har liknande förhållningssätt till barn med koncentrationssvårigheter och många av dem går in på hur de arbetar med dessa barn. Att man som pedagog skall vara lugn, tydlig och använda sig av sitt kroppsspråk samt genom ögonkontakt. Och att det är mycket viktigt att vara konsekvent i sitt handlande

Lugn, struktur, tydlig och vara konsekvent. Tala om vad som förväntas av barnet. (Fritidspedagog 3)

Skillnaden som går att se genom svaren är att lärare pratar mycket kring struktur och att det är något som är viktigt för barn med koncentrationssvårigheter.

Är övertydlig i instruktioner och försöker hjälpa att sortera bort oviktiga saker runt omkring och hjälpa eleven att hitta struktur och rutiner. (Lärare C)

Medan fritidspedagogerna pratar mer kring vikten att få barnen att vara med på aktiviteter och träna sin koncentrationsförmåga på ett mer individanpassat sätt.

Man kan lägga in olika lekar i verksamheten som kan träna deras koncentration utan att barnen tänker på det, sen har vi ju fri lek och det klarar de lite lättare för då letar de upp det de tycker om. (Fritidspedagog 5)

Lärarna är enhälliga om att skolan har ett gemensamt förhållningssätt gentemot barn med koncentrationssvårigheter men att man måste se från individ till individ. Fritidspedagogerna anser att skolan har en gemensam syn kring sitt förhållningssätt till barn med koncentrationssvårigheter och att de försöker bemöta barnen på ett liknande sätt. Någon av fritidspedagogerna menar dock att på deras skola finns inte någon gemensam syn kring förhållningssättet mot barn med koncentrationsvårigheter men att de ändå försöker att bemöta dessa barn på ett liknande sätt.

4.3 Respondenternas arbetssätt

Den största skillnaden vi har märkt är att lärarna arbetar mer efter fasta strukturer i form av hjälpmedel som bildschema. Medan fritidspedagogerna inte har något speciellt hjälpmedel utan anpassar mer till hur situationen är och har oftast gruppstorleken i åtanke när de planerar aktiviteter. På fritids försöker man få in barnens delaktighet på ett annat sätt än vad som är möjligt i skolan genom att barnen får vara med och välja den aktivitet de vill göra. Det är även mer spontanitet på fritidshemmet kring planeringen och då det är barnens fritid är de mer delaktiga i det som skall ske men respondenterna påtalar vikten av att vara tydlig även här. Lärarna menar att det är väldigt viktigt att ha planerat noga men samtidigt kunna ändra på planeringen om de märker att det inte fungerar.

Förberedelser är viktigt för dessa barn. Har ett bildschema, men det är till för alla barn, fungerar väldigt bra på barn med koncentrationssvårigheter. Viktigt att vara tydlig och ha en tydlig struktur. (Lärare B)

Gruppstorleken påverkar, utgår från individen, barnen är delaktiga i det som görs och bestäms. (Fritidspedagog 1)

Det de har gemensamt är deras synsätt kring gruppstorleken, att det är lättare att arbeta i mindre grupper och att barnen kommer mer till sin rätt i mindre grupper. Lärarna nämner att det inte alltid är helt lätt att arbeta så inom skolan då man ofta arbetar själv, givetvis finns det undantag där det finns personal tillgänglig för att göra det möjligt att dela in i mindre grupper.

4.4 Miljöns betydelse

När det gäller inne- och utemiljön anser fritidspedagogerna att koncentrationssvårigheterna syns mindre ute.

Koncentrationssvårigheter syns mindre ute än inne. Springer man rundor ute så märks inte det på samma sätt som inne. (Fritidspedagog 3)

Fritidspedagogerna arbetar efter att både ute och innemiljön skall vara så lugn som möjligt, genom till exempel indelning i mindre grupper. Lärarna påpekar att rasterna kan vara extra utsatta för dessa barn då det oftast finns mindre vuxna tillgängliga och det kan då lättare uppstå konflikter och att ytan är större och svårare att ha överblick på. Dock nämner en del av respondenterna att det är lättare för barnen att koncentrera sig utomhus men att deras grundproblem dock inte försvinner.

Lärarna belyser innemiljön som en viktig faktor där de bland annat kan tänka på möblering, placeringen av elever samt också på hur mycket material som finns framme då de menar att det kan bli många intryck för barnen.

4.5 Barnens beteende

Fritidspedagogerna menar att de styrda aktiviteterna ofta är ett större problem då barnen har svårare att koncentrera sig medan de fria aktiviteterna oftast kan fungera bättre men att de barn som har svårigheter kan behöva lite hjälp med att hitta något som de tycker om att göra. Informanterna tar också upp att den styrda verksamheten kan fungera bättre än den fria då barnen oftast bara springer rundor och har svårt att ta sig för att göra något.

Lärarna menar att det ofta blir konflikter kring barn med koncentrationssvårigheter och att förändringar är något som dessa barn har svårt för. Lärarna anser att barnen har svårare att klara av de fria aktiviteterna då de ofta går från aktivitet till aktivitet och att barn med koncentrationssvårigheter har lättare för den styrda verksamheten.

Men det är aldrig några problem med den fria leken, då brukar de hitta det de gillar och det brukar fungera. Gör det du vill så blir det bra. (Fritidspedagog 5)

Under fri aktivitet har de svårt och hålla sig till samma aktivitet, utan de går oftast från en till annan. (Lärare A)

När det gäller barn som har fått diagnos kan fritidspedagogerna inte se någon större skillnad före och efter. Men fritidspedagogerna menar att en viss skillnad kan förekomma då barnet kan bli lugnare men att detta kan bero på medicin. Lärarna säger att oftast har barnen inte fått diagnos innan de kommer till dem utan att det kommer i senare årskurser. Lärarna menar att oftast kan man se en lättnad när barnen får diagnos. Då får de insikt i vad koncentrationssvårigheterna beror på och att det kan bli lugnare för barnet genom medicinering.

Lärarna anser att man kan se en skillnad mellan pojkar och flickor i deras beteende. Pojkarna är mer utåtagerande och flickorna är mer drömmande och därmed svårare att upptäcka när de har svårt att koncentrera sig. Fritidspedagogerna kan inte se någon skillnad på pojkar och flickors beteende men några av pedagogerna menar att pojkar ofta blir mer utagerande medan flickorna blir mer tysta och inåtvända men de belyser också att det finns flickor och pojkar som reagerar precis tvärtom. En av pedagogerna nämner också att man kanske accepterar att flickor busar på om man är man och tvärtom.

4.6 Respondenternas syn på stödinsatser som görs

Det görs inte några speciella stödinsatser men om problemen fortgår och blir större finns det möjlighet att kalla in kurator och skolsköterska. Stödinsatser kan dock förekomma för att förbättra den fysiska miljön.

Fysiska grejer. Ljudmattor och gardiner m.m. som gör att det blir lugnare (Fritidspedagog 5)

Lärarna säger att de får hjälp av en specialpedagog men att det är i mån av tid och att det stora ansvaret ligger på lärarna själva. På en del skolor menar lärarna att de inte har tillgång till specialpedagog i förskoleklassen utan att det istället är en extra personal som arbetar i klassen.

De menar att de inte har mål som skall uppfyllas och då får de inte heller samma resurser. Lärarna menar att det finns mer resurser då de kommer upp i högre årskurser och ju äldre barnet blir desto mer stödinsatser görs det.

4.7 Respondenternas syn på föräldrasamverkan

Fritidspedagogerna hänvisar mycket till den dagliga kontakten med föräldrarna till exempel när de lämnar, hämtar och att det oftast samtals då, annars tar man kontakt med föräldern på annat sätt vid behov. Genom diskussioner med föräldrarna bestäms det gemensamt hur man på fritids skall gå tillväga. Ett tillvägagångssätt rörande samverkan som fritidspedagogerna nämner är att de arbetar med en kontaktbok där de istället för att ta upp saker som hänt vid hämtning och lämning skriver ner det som hänt under dagen både positiva och negativa. De poängterar också att det är bara de barn som har behov av en sådan bok som har det och att det är mycket uppskattat av föräldrarna.

Föräldrarna har uppskattat detta, tyckt det varit skönt att inte alltid bara prata. Dom är glada att det även står positiva saker. (Fritidspedagog 1)

Fritidspedagogerna anser att det största ansvaret när det gäller fostran ligger hos föräldrarna men eftersom barnen spenderar mycket tid på fritids så samarbetar man tillsammans med föräldrarna. De menar att under den tiden de är på fritids har fritidspedagogerna ansvaret för barnets utveckling och lärande.

Samarbete, ingen kan lägga av att fostra barn. Vi har ansvaret för dem under skoltid och fritidshemtid i enlighet med samhällets värdegrund. (Fritidspedagog 5)

Lärarna säger att de har mycket samtal med föräldrarna kring de barn med koncentrationssvårigheter och de betonar vikten av att man tar upp positiva saker och ger konstruktiv kritik för att föräldrarna skall känna ett stöd. De poängterar också att det är viktigt att föräldrar och lärare samarbetar kring barnets utveckling. Ett tillvägagångssätt som lärarna använder sig av är kontaktböcker där de skriver ner om det händer något speciellt under skoltid. Lärarna anser att huvudansvaret för fostran ligger hos föräldrarna men de belyser att det är viktigt att skolan tar sitt ansvar under den tid de vistas i skolan.

Genom kontinuerlig kontakt med föräldrarna där det är viktigt att även lyfta positiva saker kring barnet och att ge föräldrarna stöd. Viktigt att berätta både positiva och negativa saker men på ett konstruktivt sätt. (Lärare B)

4.8 Respondenternas syn på skillnader rörande barnens beteende på skola och fritidshem.

Fritidspedagogerna anser att det är stor skillnad mellan skolan och fritidshemmet då barnen som har koncentrationssvårigheter ofta märks mer i skolan där de är tvungna att sitta stilla och arbeta medan på fritids är det mer fri lek och de får själva välja vad de vill göra. Men samtidigt märks svårigheterna även här då dessa barn ofta påbörjar flera olika saker som de sedan inte slutför. Koncentrationssvårigheter märks både i skolan och på fritids men på olika sätt.

Mer som ska läras i skolan, och det är mer bråttom i skolan. På fritids är det lättare att anpassa det till barnets nivå när det är friare. Men många har svårt även för det fria. (Fritidspedagog 3)

Lärarna anser att barnen ofta klarar den strukturerade verksamheten bättre än den fria. De menar även att en del elever kan klara sig bättre i den fria verksamheten då det inte är lika mycket krav på dem men samtidigt kan den fria verksamheten göra att barnet har svårt att hitta sin plats.

Ofta klarar barnen den styrda tiden bättre och har svårt får det fria (Lärare A)

Jag tror det har stor betydelse hur trygg eleven är i den miljö den befinner sig och hur kontakten med de vuxna fungerar. (Lärare C)

Lärarna menar om det finns resurser på fritids kan den fria verksamheten vara bra då en vuxen har möjlighet att ägna mycket tid åt barn med koncentrationssvårigheter.

Lättare på fritids där det är mer fritt då en vuxen kan sitta mer med barnet. (Lärare B)

4.9 Sammanfattande analys

Det finns inga direkta skillnader i hur lärare och fritidspedagogerna definierar och tolkar begreppet koncentrationssvårigheter bland barnen och det som märks i de flesta svar att barnen har svårt att sitta still och att de är stökiga. Någon nämner dock att det också kan yttra sig i att barn med koncentrationssvårigheter kan ha ett mer inbundet beteende där de dagdrömmar och har svårt att fokusera på uppgiften.

Det finns skillnader i lärare och fritidspedagogers arbetssätt i respektive verksamhet. Intervjuerna visar att skolan använder sig mer av pedagogiska hjälpmedel under mer strukturerade förhållanden med större grupper på en oftast begränsad yta. Medan fritidspedagogerna arbetar mer med friare verksamhet och oftast är grupperna mindre eftersom de gör olika aktiviteter utspritt på ett större område. De likheter som vi kan se i vårt resultat är att samtliga pedagoger anser att det är bra att arbeta i mindre grupper då det blir en lugnare miljö för barnen och att det är lättare för pedagogerna att få mer tid till att engagera sig i samtliga barn. Lärarna påpekar att de kan ha svårare för att genomföra detta på grund av att de ofta arbetar ensamma i klassrummet.

Vi har inte märkt några stora skillnader i hur pedagogerna upplever barn med koncentrationssvårigheter. Som vi tolkar respondenternas svar i intervjuerna så försvinner inte svårigheterna varken på skolan eller fritidshem. De har problem både i den fria leken och i den strukturerade, men det upplevs på olika sätt. I skolan upplevs det att eleverna har svårare att sitta still och göra uppgifterna utifrån uppsatta mål, med mindre valmöjligheter. På fritidshemmet yttrade det sig mer i att de påbörjar olika aktiviteter som de oftast har valt själva, men har svårt att slutföra dem utan går efter en kort stund vidare till nästa aktivitet.

Den stora skillnaden vi har sett i vår undersökning är miljön, där lärarna har en mer strukturerad miljö och hänvisar mer till innemiljön och att man där skall tänka på placering och material och att det oftare är enklare att ha överblick över just de barn som har problem med koncentrationssvårigheter. Fritidspedagogerna anser att koncentrationssvårigheterna är enklare att hantera ute då de syns mindre eftersom man där kan springa rundor på en större yta, utan att det inte alltid stör andra.

5. DISKUSSION

Vårt syfte med undersökningen har varit att ta reda på hur lärare och fritidspedagoger uppfattar barns beteende rörande koncentrationssvårigheter på fritidshem och skola med fokus på nedanstående frågeställningar.

På vilka sätt uppfattar lärare och fritidspedagoger barn med koncentrationssvårigheter i skola samt fritidshem och hur upplevs deras beteende i olika miljöer? Skiljer sig deras uppfattningar? Vilka synsätt har lärare/fritidspedagoger på barn med koncentrationssvårigheter? Hur arbetar lärare och fritidspedagoger med barn som har koncentrationssvårigheter inom skola och fritidshem?

5.1 Helhetssyn på barnet

Vår tolkning av respondenternas svar är att de poängterar helhetssynen som en viktig aspekt i skolan och fritidshemmets verksamhet där de också påpekar hur viktigt det är att se till varje individs bästa. Fischbein och Österberg (2003) belyser Kyléns modell för helhetssyn där individens samspel med miljön kopplas till en helhet där hänsyn tas till många samverkande faktorer i människans samspel med olika omgivningsaspekter. Om barnet har svårigheter i en pedagogisk situation måste man som pedagog ta hänsyn till helheten och inte bara se enbart till barnet eller enbart omgivningen. Vi menar att detta är viktigt för att barnen ska få en så bra utveckling som möjligt. Att du som fritidspedagog/lärare ser helheten kring barnet och inte bara ser problemet som barnet har utan att det både kan finnas yttre och inre faktorer som påverkar barnets koncentration. Anledningen till att det är viktigt och se helheten är att barnet ska få en så bra vardag som möjligt i skola och på fritidshem. Vi båda utbildar oss till fritidspedagoger vilket innebär att vi troligtvis kommer att jobba både i skolan och på fritidshem och då träffar vi troligtvis barnen i båda verksamheterna. Då menar vi att vi har en ökad möjlighet till helhetssyn på barnet och detta med helhetssynen är också något Kadesjö (2007) tar upp vikten av i verksamheten.

5.2 Respondenternas syn och definition på koncentrationssvårigheter

Respondenters definition av koncentrationssvårigheter är när barnen har svårt att sitta stilla och är stökiga. Koncentrationssvårigheter kan också vara när barnet sitter och dagdrömmar och har svårt att fokusera på uppgiften. Både Gillberg (2005) och Kadesjö (2007) nämner att den vanligaste formen av uppmärksamhetsstörning är när de är väldigt impulsiva och överaktiva. Kadesjö tar också upp motsatsen, som kan yttra sig i att barnen sitter och

dagdrömmar och han nämner att det är viktigt att inte glömma de mer stillsamma barnen. Svaren fick oss till att fundera på om det är lättare att de mer stillsamma barnen glöms bort. Som vi tolkar svaren så fokuseras det i verksamheterna mycket på de barn som stör även andra i sin omgivning. Vi menar att de stökiga barnen tar mer tid och syns lättare medan de stillsamma kan sitta med en uppgift och se ut som han/hon jobbar men kanske egentligen inte gör det. Här anser vi det är viktigt att pedagogerna är lyhörda inför alla barn och att de verkligen går runt bland barnen och är delaktiga samt att man stannar upp och reflekterar så att alla barn blir sedda och hörda. I detta sammanhang är det viktigt enligt oss att lära känna barnen mer ingående och kunna avläsa deras beteende. Vi anser att barn utan konstaterade koncentrationssvårigheter också kan växla i sitt engagemang, och har man då inte tillräcklig kunskap om koncentrationssvårigheter så kan det vara lätt att missa. Kadesjö (2007) beskriver att det är vanligt att barnen växlar i sitt engagemang då han menar att det är lätt och missförstå och tror att de inte vill göra aktiviteten. Han menar också att det är viktigt att vi som vuxna är lyhörda och tar barnen på allvar.

5.3 Förhållningssätt och bemötande

Respondenterna tar upp vikten av att barnet får känna att han/hon lyckas och att de får ett positivt bemötande samt att positiva aspekter lyfts fram. Kadesjö (2007) belyser att det är av extra vikt att barn med koncentrationssvårigheter får höra när de gör positiva saker. Han nämner också att de har svårare att få en realistisk självbild och fokuseras det bara på det negativa så känner de alltid att de misslyckas. Vi anser att det nog är lätt att bara fokusera på allt negativt om det sker ofta och då kanske det glöms bort att berätta för barnet när det verkligen har gjort något positivt. Vi tycker det är viktigt att stanna upp och reflektera, så att man inte fastnar i det negativa tjetet som det lätt kan bli. Hintze och Sandberg (1999) skriver att barn alltid är mera komplicerade än de modeller man försöker placera in dem i. Detta är något vi håller med om att du som lärare/fritidspedagog kanske inte kan följa modeller till punkt och pricka, utan bemötandet måste individanpassas. Vi menar att alla är individer är olika och måste därför bemötas på det sätt som är lämpligast för den enskilda individen och det kan vara på olika sätt, men behandlingen skall ändå vara lika med utgångspunkt från skolans normer och värderingar. Enligt oss misstolkas oftast ordet lika som att alla måste bemötas på samma sätt och inte från individ till individ. Vi anser att du som lärare/fritidspedagog ska förhålla dig till barnet på olika sätt beroende på hur barnet reagerar och att man har lika behandling men olika tillvägagångssätt. Detta är också något vi kan se ute

i verksamheterna utifrån våra intervjuer att de har i åtanke kring barn med koncentrationssvårigheter och de ser till varje individs förutsättningar.

”Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.” (Skolverket, 2006. LPO 94, sid 4)

5.4 Miljö

I resultatet påtalar lärarna att det är viktigt med rutiner, lugn och ro och att i den mån det går arbeta i mindre grupper och användas sig av diverse hjälpmedel. Fritidspedagogerna påtalar även vikten av en lugn miljö och har oftast gruppstorleken i åtanke när de planerar aktiviteterna. Bronfenbrenners modell i Brodin och Lindström (2010) tycker vi passar in rörande det vi kommit fram till vad gäller respondenternas syn på miljön. I vår undersökning nämns att barnen rör sig i olika miljöer, allt ifrån den mer strukturerade miljön i skolan till den friare miljön på fritidshem där de också befinner sig i utemiljö ganska ofta. Detta är något som Bronfenbrenner nämner i sin teori att den fysiska och sociala miljön spelar stor roll för barnets utveckling. Han delar in den i fyra nivåer, micro, meso, exo, makro och hur de samspelar och påverkar individen på olika sätt. Det kan vara att barnet kommer från familjen för att börja skolan där de möter nya miljöer och att det där är viktigt att barnet känner en trygghet och inte möter allt för många vuxna, för att det ska gå att skapa lugn och ro med återkommande rutiner. Personalresurserna och andra beslut rörande till exempel omorganisation kan också påverka verksamheten. Med detta menar vi att hela samhället påverkar och spelar in för att ett barn ska utvecklas på bästa möjliga sätt och vikten av att vi som pedagoger reflekterar över att barnet påverkas av miljöer utanför skolan. Att det kan påverka barnets beteende i skolan och därför är det viktigt att skapa sig en helhetssyn rörande barnets situation.

Pedagogerna nämner att en lugn miljö är viktigt för barn med koncentrationssvårigheter. Detta är något som också Kadesjö (2007) tar upp. I en forskningsrapport som Söderlund och Sikström (2010) gjort så hävdar de att barn med koncentrationssvårigheter inte alltid behöver tystnad för att behålla koncentrationen när de arbetar med en uppgift. Om de har hörlurar med ett brusande ljud så visade undersökningen att de hade lättare för sig att koncentrera sig. För oss låter det lite märkligt, men kan detta hjälpa barnen till bättre koncentration i arbetet så

borde detta vara något som skulle finnas som ett hjälpmedel i klassrummet, och användas om barnet själv tycker att koncentrationen på uppgiften blir lättare, för vi menar att det är viktigt att se till individens bästa.

När det gäller inne- och utemiljön anser fritidspedagogerna att koncentrationssvårigheterna syns mindre ute. Kadesjö (2007) menar att det är viktigt att även se över skolgårdsmiljön. Är den för öppen och luftig inbjuder den till mer spring och jaga lekar och barn med koncentrationssvårigheter har svårt att delta i sådana lekar då det oftast uppstår konflikter. Han anser att är skolgården mer indelad har dessa barn större möjlighet att delta i leken.

Vi tror att man inte märker koncentrationssvårigheterna på samma sätt ute eftersom ytorna är betydligt större och det kanske tillåts lite mer i utemiljön vad det gäller ljudnivå och rörelse.

Vi anser att det inte handlar om att koncentrationssvårigheterna försvinner utan att de visar sig på lite annat sätt genom att de springer runt och har svårt att aktivera sig, men känner vi som pedagoger till barnens problem så har vi även lättare att se dessa svårigheter i utemiljön. Lärarna anser att de har bättre kontroll inomhus då verksamheten är mer strukturerad och på en mer begränsad yta. Ellneby (1999) nämner att barn är i behov av engagerade vuxna och stimulerande aktiviteter som är anpassade efter barnets ålder och förmåga samt en god och stimulerande inne och utemiljö. Lärarna märker dock koncentrationssvårigheter även inne men påpekar att de tänker på den omgivande miljön som placering av elever, möblering, vilket kan underlätta för dessa barn.

Fritidspedagogerna anser att barnen har svårare att koncentrerar sig i de styrda aktiviteterna och att de klarar av de friare bättre eftersom de oftast väljer aktivitet själva eller tillsammans med pedagogerna. Lärarna anser att de har svårare att klara av den fria aktiviteten då de har svårt för förändringar och att det kan uppstå konflikter i samband med de förändringarna. Vi anser att denna skillnad beror på att det finns större ytor på fritids att röra sig på och mer personal vilket gör att dessa barn kan få större utrymme och har heller inte de kraven på sig att de till exempel ska genomföra uppgifter. Ellneby (1999) säger att de behöver en variationsrik miljö och tydliga regler för att stressen skall minska. Kadesjö (2007) menar att det är vår uppgift att strukturera deras tillvaro för att underlätta dagen. Vi anser att både i skolan och på fritidshem är det viktigt att det finns tydliga rutiner och även om det är deras fria tid ska det finnas valmöjligheter till olika aktiviteter.

En annan skillnad som vi sett är när det gäller arbetssätt i skola och fritidshem är att de använder sig av mer hjälpmedel i skolan som till exempel bildschema men på fritidshemmet är det mer fritt att välja aktiviteter och att barnen är delaktiga på ett annat sätt. Detta antar vi beror på det arbetas på olika sätt inom skola och fritidshem. I skolan är det mer mål och IUP (individuell utvecklingsplan) som ska uppfyllas medan på fritidshem är det mer fri verksamhet med fokus på det sociala samspelet.

I vår studie har vi övervägande funnit likheter i hur respondenterna upplever barnen med koncentrationssvårigheter i de olika verksamheterna och att deras arbetssätt utgår ifrån en sociokulturell teori där barn utvecklas i samspel med andra. Säljö (2000) påtalar vikten av samspelet individer emellan och att den miljö vi befinner oss i har stor betydelse. Vi anser det är positivt att de har liknande eller samma synsätt vilket underlättar när man arbetar för barnets bästa och vi är ju i skolan för barnens skull.

Den stora skillnad som vi reflekterat över är kring miljön och hur koncentrationssvårigheterna visar sig i respektive miljö. Barnen har kvar beteendet i båda verksamheterna men i skolan märks det på ett sätt där det är mer struktur och då är det svårare att sitta still och de kan lätt pilla på annat. På fritids kan det märkas på annat sätt. De som har svårt att koncentrera sig kan ha svårt att leka och genomföra en aktivitet under en längre tid, utan kan springa från aktivitet till aktivitet. Vi menar att denna skillnad åter igen har att göra med att på fritids har de större valmöjligheter på en oftast större yta medan på skolan är det oftast en mer strukturerad verksamhet där de ska sitta still.

Fritidspedagogerna motsäger sig i sina svar men vi tolkar det som att de menar att problemen kvarstår men det upplevs på olika sätt. Sättet de motsäger sig på är att i en fråga så säger fritidspedagogerna att den fria leken fungerar bättre, men i en annan fråga säger de att den styrda aktiviteten fungerar bättre. Vi anser att det kan ha att göra med att de arbetar i båda verksamheterna och att de tänker annorlunda kring skola och fritids. Det kan vara så olika med upplevelser av hur de beter sig beroende på vilken miljö de befinner sig i. Det kan nog variera från skola till skola där någon skola kanske har en liten skolgård med små lokaler. Kan det inte också vara hur du som enskild person upplever problematiken och tolkar frågan? En fritidspedagog menar att oftast är det lättare för barnen att koncentrera sig i utemiljön då

ytorna är större och barnen är mer utspridda. Men han påpekar att om man har mer strukturerade aktiviteter ute som till exempel samlingar kan det bli svårare med koncentrationen då det oftast är mer intryck ute som barnet tar in såsom ljud och rörelse från skolgården. Vi tolkar det som att det är den strukturerande aktiviteterna som gör det svårare för barnen att koncentrera sig.

5.5 Pedagogiska implikationer

Under arbetets gång med denna studie har vi lärt att det är av största vikt att alla pedagoger får inblick i hur koncentrationssvårigheter hos ett barn kan visa sig och att man inte alltid ser det på samma sätt och därför är samarbete och diskussioner viktiga för att få olika perspektiv. Genom fördjupning i litteratur (Hintze & Sandberg, 1999; Ellneby 1999) och de kunskaper vi fått genom intervjuer med pedagogerna har vi fått inblick i vad koncentrationssvårigheter faktiskt är och hur man som pedagog kan upptäcka och bemöta dessa barn på ett bra sätt. Vilket vi anser oss ha stor nytta av i vår framtida yrkesroll då vi kommer att möta barn som har koncentrationssvårigheter.

Genom denna studie har vi konstaterat att skillnaderna när det gäller barnens beteende i de olika verksamheterna inte är speciellt stora men att de ändå yttrar sig på olika sätt då verksamheterna är planerade på olika sätt, med mer fri tid på fritidshemmet än inom skolan. Resultatet har vi fördel av då vi som blivande fritidspedagoger troligtvis kommer att arbeta både inom skola och fritidshem. Att veta skillnader och likheter mellan skola och fritidshem när det gäller barn med koncentrationssvårigheter är viktigt enligt oss. Att vi är medvetna om att det finns skillnader i hur vi som pedagoger bemöter barnen. Då det inte tidigare gjorts någon studie som vi lyckats hitta kring just skillnaderna inom verksamheterna menar vi att denna studie är viktig för att få en större förståelse för barnens beteende inom de olika verksamheterna och genom detta kunna hjälpa dem på bästa sätt.

5.6 Fortsatt forskning

Det hade varit intressant att göra en liknande studie med barn/ungdomar som går på högstadiet/gymnasiet för att se hur pedagoger arbetar när barnen blir äldre. Alla forskare poängterar vikten av lugn miljö och att inte ständigt behöva byta miljö men hur fungerar detta när barnen kommer upp i åldrarna när det blir mer klassrumsbyte med flera olika lärare?

Vi har även funderat kring hur vårt resultat blivit om vi undersökt enbart de högre skolåren som 3-6:an, hade vårt resultat blivit mycket annorlunda? Hade antalet barn med diagnos ökat?

6. SAMMANFATTNING

Vårt intresse för att skriva om koncentrationssvårigheter har väckts under lärarutbildningens gång då vi under vår verksamhetsförlagda tid upplevt att koncentrationssvårigheter i barn grupperna ökar, och att dessa barn behöver stöd och hjälp på olika sätt för att utvecklas. Vi anser det därför högst relevant för vår framtida yrkesinriktning som fritidspedagoger att få bredare kunskaper kring detta ämne, vilket förhoppningsvis resulterar i att vi som pedagoger hittar ett bra förhållningssätt att bemöta barn med koncentrationssvårigheter.

Vårt syfte med studien har varit att kartlägga hur fritidspedagoger samt lärare i årskurs F-5 uppfattar barn som har koncentrationssvårigheter samt hur de upplever att barnen beter sig i skolan respektive på fritidshemmet. De forskningsfrågor som vi har arbetat utifrån är: På vilka sätt uppfattar lärare och fritidspedagoger barn med koncentrationssvårigheter i skola samt fritidshem och hur upplevs deras beteende i olika miljöer? Skiljer sig deras uppfattningar? Vilka synsätt har lärare/fritidspedagoger på barn med koncentrationssvårigheter? Hur arbetar lärare och fritidspedagoger med barn som har koncentrationssvårigheter inom skola och fritidshem?

Vi har fördjupat oss i litteratur samt även tittat på vad tidigare forskning belyser inom området koncentrationssvårigheter för barn. Utifrån litteratur och uppsatsens frågeställning/syfte har vi sammanställt frågor som vi använt oss av när vi intervjuat fyra lärare och fem fritidspedagoger fördelade på sex olika skolor. Undersökningen är en kvalitativ studie Utifrån lärare och fritidspedagogers uppfattningar och hur de förhåller sig till varandra har vi utgått ifrån när vi diskuterar resultatet av undersökningen.

Studien präglas av ett sociokulturellt perspektiv där socialt samspel är grunden till utveckling och lärande, att man som pedagog finns som ett stöd till barnen. Detta är något vi anser att vi har sett både i de resultat vi fått fram samt i den litteratur vi har bearbetat. Studien förklarar begreppet koncentrationssvårigheter samt belyser faktorer och förhållningssätt som kan påverka koncentrationen. Utifrån vår analys och diskussion kom vi fram till att vi inte har märkt några stora skillnader i hur pedagogerna upplever barn med koncentrationssvårigheter. Den skillnad vi reflekterat över är kring miljön och hur koncentrationssvårigheterna visar sig i respektive miljö. Barnens koncentrationssvårigheter märks både i skola och fritidshem, men på olika sätt. I skolan upplevs det att barnen har svårare att sitta still och göra uppgifterna

utifrån uppsatta mål, med mindre valmöjligheter där verksamheten är mer strukturerad. På fritidshemmet yttrade det sig mer i att de påbörjar olika aktiviteter som de oftast har valt själva, men har svårt att slutföra dem utan går efter en kort stund vidare till nästa aktivitet, och på fritidshemmet är aktiviteterna mer fria med mer valmöjligheter för barnen.

LITTERATURFÖRTECKNING

Brodin, Jane & Lindstrand, Peg (2010). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Ellneby, Ylva (1999). *Om barn och stress, och vad vi kan göra åt det*. Stockholm: Natur och Kultur

Fichbein, Siv & Österberg, Olle (2003). *Mötet med alla barn. Ett specialpedagogiskt perspektiv*. Solna: Ekelunds/Gleerups Utbildning AB

Gillberg, Christopher (2005). *Ett barn i varje klass om ADHD och DAMP*. Stockholm: Bokförlaget Cura

Hansen, Monica (1999). *Yrkeskulturer i möte. Lärare, fritidspedagogen och samverkan* (Elektronisk). Akademisk avhandling: Göteborgs universitet. Tillgänglig:

http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/7609/1/M_Hansen_avhandling.pdf (2010-12-09)

Hintze, Johan & Sandberg, Christer (1999). *Gör mig inte hopplös. En bok som berör oss*. Båstad: MTI

Johansson, Inge & Torstensson-Ed, Tullie (2000). *Fritidshemmet i forskning och förändring. En kunskapsöversikt*. Skolverket

Kadesjö, Björn (2007). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber AB

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Läraryrket (2005). När intresse blir kunskap Fritidspedagogikens mål och medel. Nordisk bokindustri Förläggnings AB

Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007). Att se möjligheter i svårigheter. Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter. Danmark. Studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och planera en undersökning. Lund: Studentlitteratur

Siljehag, Eva (2007). *Igenkännande och motkraft: Förskole- och fritidspedagogikens betydelse för specialpedagogiken* (Elektronisk). Akademisk avhandling, Stockholms universitet. Tillgänglig: <http://www.avhandlingar.se/avhandling/e0b0ba5076/> (2010-12-09)

Skolverket (2006). Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och *fritidshemmet. Lpo94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Skolverkets allmänna råd och kommentarer (2007) *Kvalitet i fritidshem*. Skolverket, Stockholm

Skolverket (2009, a). *Fritidshem*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/3422> (2010-11-28)

Skolverket (2009, b). *Grundskola*. (Elektronisk) Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/sb/d/2731> (2010-11-28)

Svenska Uneskorådet (2001). *Salamanca deklARATIONEN nr2*. (Elektronisk) Stockholm: Utbildningsdepartementet. Tillgänglig: (2010-11-03)

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.

Söderlund, Anita (2000). *Barn i skola och fritidshem, En studie kring samverkan*. Akademisk avhandling, Stockholms universitet

Söderlund, Göran & Sikström, Sverker, (Elektronisk) Tillgänglig:
http://svtplay.se/v/2168864/sydnytt/oljud_bra_for_vissa_barn (2010-12-03)

Tufvesson, Catrin. (2007) Concentration difficulties in the school environment – with focus on children with ADHD, autism and down’s syndrome.(Elektronisk) Akademisk avhandling: Lunds University. Tillgänglig:
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=598853&fileOid=598855>
(2010-11-25)

Tufvesson, Catrin (2010). *Skolvärlden*. Lärarnas Riksförbund. nr2, s. 23-25

Vetenskapsrådet. Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. (Elektronisk) Tryck: Elanders Gotab. Tillgänglig:
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>.(2010-10-02)

BILAGA 1

Hej!

Vi heter Niklas Strandberg och Teresia Persson, vi läser sista terminen på lärarutbildningen på högskolan i Kristianstad. Vi arbetar just nu med vårt examensarbete som kommer att handla om koncentrationssvårigheter i skolan och på fritidshemmet. Vårt syfte med uppsatsen är att kartlägga hur fritidspedagoger samt lärare i årskurs F-5 uppfattar barn som har koncentrationssvårigheter samt hur de upplever att barnen beter sig i skolan respektive på fritidshemmet. Vi kommer även att undersöka vilket synsätt lärare och fritidspedagoger har kring barn med koncentrationssvårigheter och vilka metoder/arbetssätt som används i skola/fritidshem. Vår fokus ligger på de barn som ännu inte fått någon diagnos men ändå har koncentrationssvårigheter. Vi anser att det är viktigt att som blivande fritidspedagoger få en större insikt i hur man arbetar kring barn med koncentrationssvårigheter. Vi kommer att använda oss av intervjuer i denna undersökning. Vi beräknar att intervjuerna kommer att ta cirka en timme. Om ni ger ert medgivande till det kommer vi att spela in intervjuerna för att lättare kunna bearbeta materialet senare. Då din medverkan är helt frivillig kan du när som helst avbryta intervjun utan att det uppstår några som helst konsekvenser. Du kan även välja att endast svara på vissa av frågorna. Du kommer att ha anonymitet och materialet kommer att användas endast i forskningssyfte kring detta arbete. Endast de berörda lärarna från högskolan kan vid efterfrågan få tillgång att lyssna på ljudinspelningarna I vårt arbete kommer man inte kunna utläsa var våra svar är hämtade ifrån. Dokumentation kommer att sparas två år efter att detta arbete är klart för att sedan förstöras. Vi kommer att intervjua både lärare och fritidspedagoger för att kunna utläsa om det finns några skillnader mellan verksamheterna. Vi skickar här frågorna till dig i förväg så att du kan läsa igenom dem inför intervjun. Det finns även möjlighet att få ta del av det färdiga resultatet om intresse finns.

Tack för din medverkan!

Med vänliga hälsningar

Niklas Strandberg & Teresia Persson

BILAGA 2

Intervjufrågor till Fritidspedagoger och lärare

1. Vad innebär koncentrationssvårigheter för dig?
2. Hur ser du att ett barn har koncentrationssvårigheter?
3. Hur tänker du kring ditt bemötande av dessa barn?
4. Hur hanterar du barn med koncentrationssvårigheter?
5. Hur upplever du att gruppstorleken påverkar barn med koncentrationssvårigheter?
6. Använder ni er av någon speciell metod när ni hanterar dessa barn?
7. Planerar du undervisningen/aktiviteterna, så att det bidrar till bättre koncentration för barnen?
8. Vad är de vanligaste problemen/beteenden med elever som har svårt att koncentrera sig i din arbetsmiljö?
9. Upplever du någon skillnad vad det gäller inne och utemiljön?
10. Hur kan du som pedagog påverka miljön?
11. Märker du skillnad efter att ett barn fått en diagnos?
12. Märker du någon skillnad i beteende vad det gäller pojkar/flickor?
13. Hur samarbetar skola/fritids rörande barn med koncentrationssvårigheter?
14. Vilket förhållningssätt har din skola/fritidshem kring barn med dessa problem?
 - a. Har ni någon gemensam syn?
 - b. Tycker du att ni i personalen bemöter barn med koncentrationssvårigheter på liknande sätt?
15. Vad görs det för stödinsatser från skolans håll för att hantera barnens koncentrationssvårigheter?
16. Hur samarbetar ni med föräldrarna rörande dessa barn?
17. Var anser du att ansvaret ligger rörande fostran, hos pedagogerna eller föräldrarna?
18. Upplever du att barn med koncentrationssvårigheter har olika beteende i skola/fritids?